Forsvarsudvalget 2019-20
FOU Alm.del - Bilag 34
Offentligt

FORSVARETS EFTERRETNINGSTJENESTE

Efterretningsmæssig

Risikovurdering 2019

En aktuel vurdering af forhold i udlandet af betydning for Danmarks sikkerhed

Forsvarets Efterretningstjeneste
Kastellet 30
2100 København Ø

Telefon: 3332 5566
www.fe-ddis.dk
www.cfcs.dk

Forsvarets Efterretningstjeneste

Efterretningsmæssig Risikovurdering 2019

Forord

Den verdensorden, der har dannet den overordnede ramme for håndteringen af Danmarks og Europas geopolitiske og sikkerhedsmæssige interesser de sidste mange årtier, er under pres. Vi kan ikke længere som en selvfølge forvente, at der i alle spørgsmål vil være sammenfaldende interesser i de traditionelle alliancer og samarbejdsmønstre. Forfølgelse af nationale interesser vil i stigende grad komplicere samarbejdet. Samtidig er den regelbaserede verdensorden udfordret.

Europa vil kunne komme til at stå mere alene med sine værdifællesskaber og sine interesser, herunder sikkerhedsinteresser, samt i forhold til f.eks. migrationsspørgsmålet og muligheden for at adressere disse forhold.

Med de overordnede globale forskydninger i økonomisk, politisk og militær magt vil små og mellemstore stater i højere grad kunne blive udsat for et krydspres fra globale og regionale spillere både inden for og uden for Europa.

Kinas voksende økonomiske styrke og erklærede mål om på sigt at ville spille en stadig mere dominerende rolle i globale spørgsmål kommer til at påvirke USA's globale position og den geopolitiske balance. USA forsøger at modgå denne udvikling, samtidig med at USA's indenrigs- og udenrigspolitiske dagsorden om i højere grad at orientere sig mod sig selv giver Rusland og Kina muligheder for større indflydelse i Mellemøsten, Afrika og andre regioner, som USA prioriterer lavere end tidligere.

Samtidig benytter stadig flere stater sig målrettet af at svække andre landes sammenhængskraft gennem påvirkningskampagner, hvor der anvendes en bred vifte af virkemidler, og hvor især den teknologiske udvikling har accelereret mulighederne for denne form for kampagner.

Helt generelt er trusselsbilledet tillige påvirket af den teknologiske udvikling. Den tiltagende koncentration inden for tech-industrien og af de kommercielle aktører, der baserer deres forretningsmodeller omkring transnationale digitale it- og kommunikationsplatforme, er egnet til grundlæggende at ændre på de traditionelle magtstrukturer. Det teknologiske kapløb om kvantecomputere, robotteknologi, ansigtsgenkendelsesalgoritmer og kunstig intelligens mv. og stadig flere staters ukritiske brug af disse teknologier til kontrol af egen befolkning indebærer, at teknologi og værdier bliver vanskelige at holde adskilt og kan blive centrale dele af den fremtidige geopolitiske værdikamp og på den måde få betydning for trusselsbilledet.

USA og det transatlantiske forhold vil fortsat være den afgørende garant for Danmarks grundlæggende sikkerhedspolitiske interesser.

Men trusselsbilledet er ikke alene blevet mere komplekst. Det er også blevet mere hastigt omskifteligt og dermed uforudsigeligt.

Det er en af FE's kerneopgaver at bidrage med selvstændige, nationale efterretningsmæssige vurderinger, så Danmark som suveræn stat kan håndtere disse udfordringer bedst muligt.

Et afgørende element i det at være en moderne efterretningstjeneste i et åbent demokratisk samfund er tillid, tilgængelighed og dialog i bredest mulige forstand – naturligvis under iagttagelse af de særlige hensyn, der gør sig gældende i forhold til beskyttelse af kapaciteter, kilder og tjenestens evne til at udføre sine pligter i øvrigt.

Den årlige efterretningsmæssige risikovurdering fra FE, som du sidder med nu, samler et billede af de vigtigste trusler og en række andre forhold i udlandet af betydning for Danmarks sikkerhed og strategiske interesser.

Risikovurderingen indledes i år af kapitlet om Arktis, hvor stormagternes interesser har direkte og stigende betydning for Kongeriget Danmark. Ligesom de seneste år ligger hovedvægten derudover på Rusland, cybertruslen og terrortruslen. Desuden er Kinas voksende globale indflydelse afspejlet i årets risikovurdering.

Ud over disse trusler, stormagter og regioner er der områder af verden, som fortsat vil give Danmark udenrigs- og sikkerhedspolitiske udfordringer. Det gælder Mellemøsten, dele af Afrika samt Afghanistan, der behandles i hver deres kapitel.

Redaktionen er afsluttet 20. november 2019.

Rigtig god læsning.

Lars Findsen
Chef for Forsvarets Efterretningstjeneste

Indhold

Hovedkonklusion

De arktiske stater samarbejder fortsat om regionale spørgsmål. Trods et ønske blandt landene om at holde regionen fri for sikkerhedspolitiske uoverensstemmelser er der et stigende militært fokus på Arktis. Der former sig et stormagtsspil mellem Rusland, USA og Kina, som øger spændingsniveauet i regionen. Rusland prioriterer Arktis meget højt og har store sikkerhedsmæssige og økonomiske interesser i regionen. Ruslands militære opbygning i Arktis er defensivt motiveret, men rummer i stigende grad elementer, der også kan anvendes til offensive operationer. Derudover er Arktis en vigtig del af Ruslands nationale identitet. Kinas interesser i Arktis drejer sig om adgang til arktiske ressourcer og søruter samt øget indflydelse på arktiske anliggender. For at opnå dette søger Kina at styrke sin arktiske forskning, opbygge infrastruktur og kapaciteter i Arktis samt at styrke samarbejdsrelationerne med landene i Arktis. Kinas interesser i Arktis er vedholdende og langsigtede, og det er sandsynligt, at de vil vokse i fremtiden. Det gælder også Kinas interesser i Grønland.

Rusland udfordrer USA's dominerende position i international politik, men vil samtidig være nødt til at opretholde dialogen med USA. Rusland har gennem de seneste år gennemført en markant militær opbygning i det vestlige Rusland. Rusland baserer sin styrkeopbygning og militære planlægning i landets vestlige del på, at en krig med NATO tæt på eller i det tidligere sovjetiske område ikke kan udelukkes. Det er dog usandsynligt, at Rusland med overlæg vil tage initiativer, der medfører høj risiko for en militær konflikt med USA og NATO. Det er fortsat sandsynligt, at Danmark uden eller med meget kort varsel vil kunne blive ramt af en russisk påvirkningskampagne. Østersøregionen er fortsat præget af spændingerne mellem NATO og Rusland. Det er sandsynligt, at Rusland vil forsøge at forbedre forholdet til Danmark, men betingelserne for samarbejde mellem Rusland og Danmark vil fortsat være vanskelige. Rusland vil samlet set fortsat være en betydelig sikkerhedspolitisk udfordring for Vesten.

Kina øger fortsat sin internationale indflydelse. Det sker gennem aktiv deltagelse i eksisterende internationale institutioner, etablering af nye bilaterale partnerskaber, multilaterale samarbejdsfora og globale økonomiske initiativer. Kinesiske økonomiske aftaler og investeringer i udlandet afspejler en sammenblanding af økonomiske, diplomatiske og strategiske interesser. USA ser Kina som sin primære strategiske konkurrent og søger i stigende grad aktivt at modvirke Kinas udvikling. Kina moderniserer sit militær og vil fortsat styrke håndhævelsen af sine territoriale krav i Det Sydkinesiske Hav. Samarbejdet med Rusland styrkes, men gensidig skepsis består.

Den meget høje cybertrussel mod Danmark er et grundvilkår. Særligt kriminelles og statslige aktørers angreb truer danske interesser. Flere typer aktører angriber internettets infrastruktur, hvilket kan påvirke tilliden til, at almindelig it-sikkerhed beskytter danske virksomheder og myndigheder tilstrækkeligt. Cyberspionage kan både påvirke dansk

sikkerhed og dansk konkurrencedygtighed. Cyberkriminalitet kan i værste fald betyde, at virksomheder og myndigheder ikke kan levere samfundsvigtige ydelser. Det er også muligt, at danske virksomheder og myndigheder i udlandet vil blive ramt af følgevirkninger af destruktive cyberangreb mod mål uden for Danmark.

Der er fortsat en alvorlig terrortrussel fra militante islamister mod Vesten, men trusselsbilledet er ændret. Det skyldes især en massiv militær og efterretningsmæssig kontraterrorindsats mod ISIL og al-Qaida. Antallet af terrorangreb i Vesten udført af militante islamister nåede et hidtil uset niveau i de år, hvor ISIL stod territorielt stærkest i Syrien. I dag er antallet faldet til et niveau, der er sammenligneligt med perioden op til, at ISIL udråbte sit kalifat i 2014. De militante islamisters intentioner om at ramme Vesten er imidlertid uændrede. Den væsentligste trussel i Vesten udspringer fra enkeltpersoner og små celler, som udfører relativt simple angreb med begrænset planlægning og begrænsede ressourcer. Hjemvendte fremmedkrigere kan ligeledes udgøre en trussel mange år frem.

Mellemøsten og Nordafrika vil i mange år frem være en arena for regionale og internationale magtkampe. Regionen vil udgøre en sikkerhedspolitisk udfordring for EU i form af ustabilitet, terror og flygtninge. USA vil reducere sit engagement i regionen, og Europa vil som nærmeste nabo i højere grad stå alene med udfordringerne. Stater som Rusland, Iran og Tyrkiet vil fortsat have stor indflydelse, og deres prioriteter vil være forskellige fra Europas. Konflikten mellem USA og Iran er optrappet. Så længe USA fastholder sit pres på Iran og forhindrer landet i at eksportere olie, vil Iran fortsætte sin kalkulerede modstand over for USA og dets allierede både militært og ved at udfordre dele af den nukleare aftale. Trods sanktionerne er det iranske styre på kort sigt stabilt, og Iran konsoliderer sin regionale indflydelse.

De etniske spændinger og den stigende befolkningstilvækst i det vestlige Sahel vil resultere i flere fordrevne og bidrage til at forværre sikkerhedssituationen i regionen. De nationale sikkerhedsstyrker i Mali og Burkina Faso er ikke i stand til at varetage sikkerheden og bekæmpe militante grupper. Militante islamister vil fortsat true vestlige mål i regionen.

Sikkerhedssituationen i Guineabugten vil fortsat være præget af aktivitet fra pirater med relation til organiserede kriminelle netværk i Nigeria.

Situationen i Afghanistan er ustabil. Fejlslagne forhandlinger mellem Taliban og USA har bremset en mulig afghansk fredsproces. Taliban bliver stærkere, mens den afghanske regering bliver svagere. De regionale stormagter blander sig mere, og det øger fragmenteringen af landet og risikoen for borgerkrig.

De danske orlogsskibe Vædderen og Knud Rasmussen ved Grønland.

ARKTIS

De arktiske stater samarbejder fortsat om regionale spørgsmål. Trods et ønske blandt landene om at holde regionen fri for sikkerhedspolitiske uoverensstemmelser er der et stigende militært fokus på Arktis. Der former sig et stormagtsspil mellem Rusland, USA og Kina, som øger spændingsniveauet i regionen.

Den globale opvarmning medfører, at Arktis bliver stadigt mere tilgængeligt. Udviklingen i den arktiske region er overordnet præget af samarbejde mellem de arktiske stater. Staterne forpligtede sig i Ilulissat-erklæringen for lidt over ti år siden til at håndtere deres interesser gennem forhandlinger, og denne ramme er fortsat central for udviklingen i regionen. Det gælder især i regionale spørgsmål såsom miljø, fiskeri, redningskapaciteter, oprindelige folk og grænsedragning. De arktiske lande har således gentagne gange erklæret, at Arktis skal være en region præget af et lavt spændingsniveau og konstruktivt samarbejde, og landene har baseret det regionale samarbejde på dette grundprincip.

En afgørende årsag til, at det arktiske samarbejde har kunnet fortsætte trods øgede spændinger mellem Vesten og Rusland, har været det fælles ønske blandt de arktiske lande om at holde samarbejdet adskilt fra sikkerhedspolitiske uoverensstemmelser.

Gennem de seneste år er der gradvist blevet rettet et øget militært fokus mod Arktis fra både arktiske og ikke-arktiske stater. Særligt Rusland styrker sine militære kapaciteter for at kunne forsvare sin nordlige flanke og beskytte landets strategiske afskrækkelsesevne. Dette er en væsentlig drivkraft for, at flere andre arktiske kyststater begynder at styrke deres regionale militære kapaciteter. Derudover er der risiko for, at militære aktiviteter i områder, der grænser op til Arktis, vil kunne få en afsmittende effekt på udviklingen i Arktis.

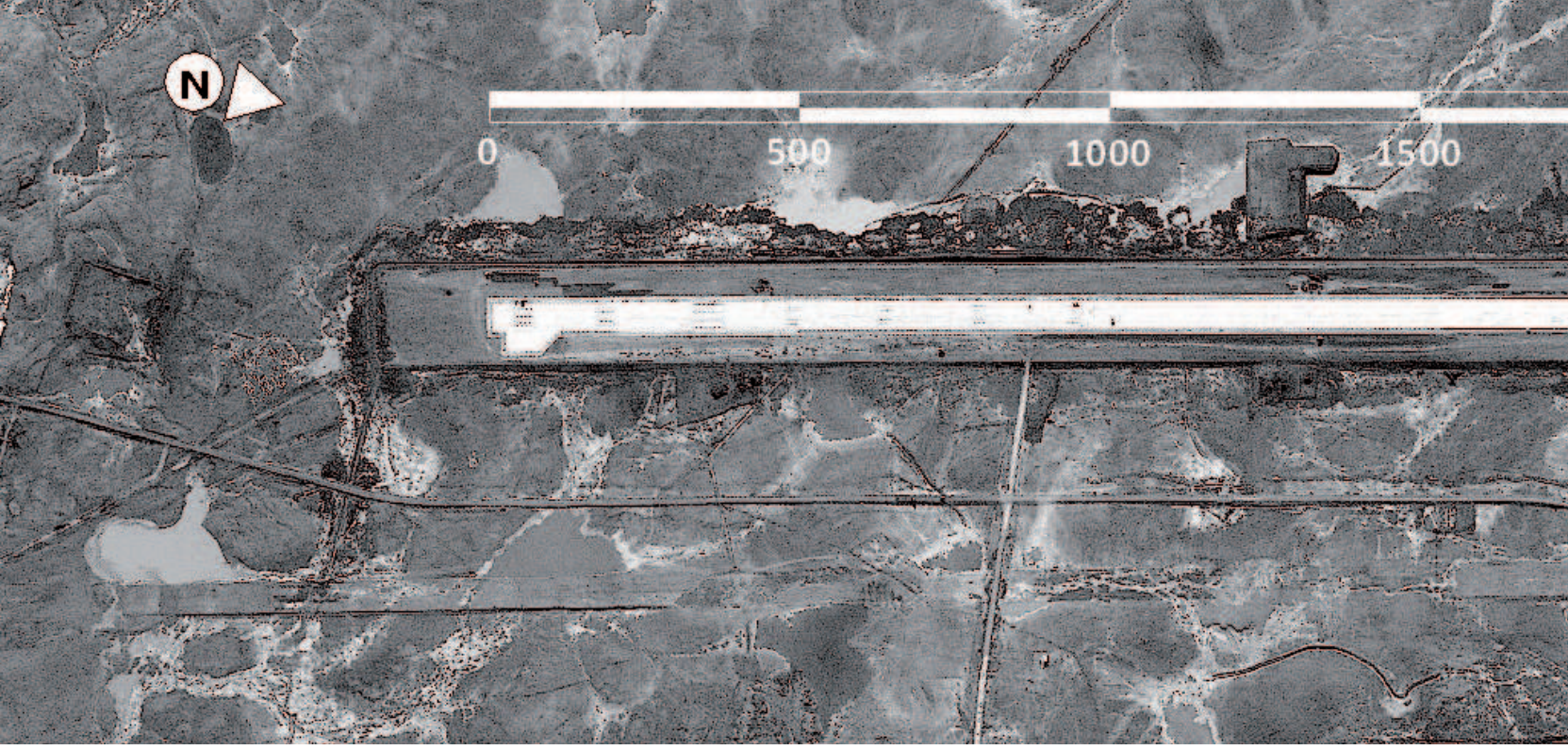

Kommercielt satellitbillede af flybasen Nagurskoye. Billedet fra 3. august 2019 viser de 2.500 m af landingsbanen, som er anlagt. Jordarbejder, der skal øge længden til ca. 3.500 m, er begyndt.

Der tegner sig nu klare konturer af et sikkerhedspolitisk spil mellem særligt Rusland og USA, men det inkluderer også Kina, og alle tre lande har betydelige strategiske og økonomiske interesser i regionen. Det er sandsynligt, at denne udvikling vil medføre skærpet politisk retorik og øget militær opbygning i Arktis.

USA har styrket sit militære fokus på Arktis og ønsker at indtage en stærkere rolle. Det begrunder USA bl.a. med, at Rusland og Kina udgør en trussel, og USA vil modvirke, at de to lande opnår øget indflydelse i Arktis. USA har således søgt at få allieredes opbakning hertil i arktiske fora. Samtidig ønsker USA at øge sin militære tilstedeværelse i regionen for at kunne varsle om og håndtere en eventuel militær trussel fra nord. USA's nye Arktis-strategi og offentlige udtalelser fra højtstående repræsentanter i USA's regering og forsvar har i nogen grad fraveget princippet om at skærme samarbejdet i Arktis fra øvrige internationale spørgsmål og uenigheder, bl.a. ved at omtale regionen som en arena for geostrategisk rivalisering mellem Vesten, Rusland og Kina.

USA's styrkede opmærksomhed på Arktis fører til bekymring i Rusland. Det er sandsynligt, at Rusland ser den som et forsøg på at inddæmme Rusland også i Arktis og derved true landets strategiske interesser i regionen. Det er således også sandsynligt, at Rusland til dels vil imødegå USA's nye linje med yderligere militære tiltag, som skal styrke Ruslands egen militære kapacitet i regionen.

Samtidig ser både Rusland og USA med stigende bekymring på Kina. Kinas interesser og involvering i Arktis vokser. Kina søger at etablere sig som en økonomisk aktør i Arktis og at styrke sin indflydelse på arktiske anliggender. Kinas militær har også vist begyndende interesse for regionen. Især USA er begyndt at se Kina som ikke blot en økonomisk konkurrent, men også en geopolitisk rival. Kina er også selv meget opmærksom på det stormagtsspil, som landet er blevet en del af.

Den sikkerhedspolitiske udvikling vil også påvirke Kongeriget Danmarks manøvrerum i Arktis. Det er sandsynligt, at det i stigende grad vil blive udfordrende at balancere hensynet til allierede og forsvaret af Kongeriget Danmarks strategiske interesser mod ønsket om at holde fast i ambitionen om et lavt spændingsniveau.

Det er muligt, at den ændrede geopolitiske situation i Arktis også vil smitte af på samarbejdet om regionale spørgsmål mellem de arktiske lande, og at landene derfor ikke kan holde det arktiske samarbejde adskilt fra andre internationale spørgsmål. Råderummet for arktisk samarbejde vil særligt blive indskrænket, hvis Rusland og USA indtager mere kompromisløse positioner.

På trods af denne udvikling vil samarbejdet blandt de arktiske kyststater kunne rumme en begrænset militær positionering og spænding. Det vil således fortsætte på de områder, hvor de arktiske stater ser deres interesser bedst opfyldt af fælles løsninger. Det gælder ikke mindst forhandlingerne om sokkelafgrænsningen i rammen af FN's Havretskonvention og samarbejdet i Arktisk Råd.

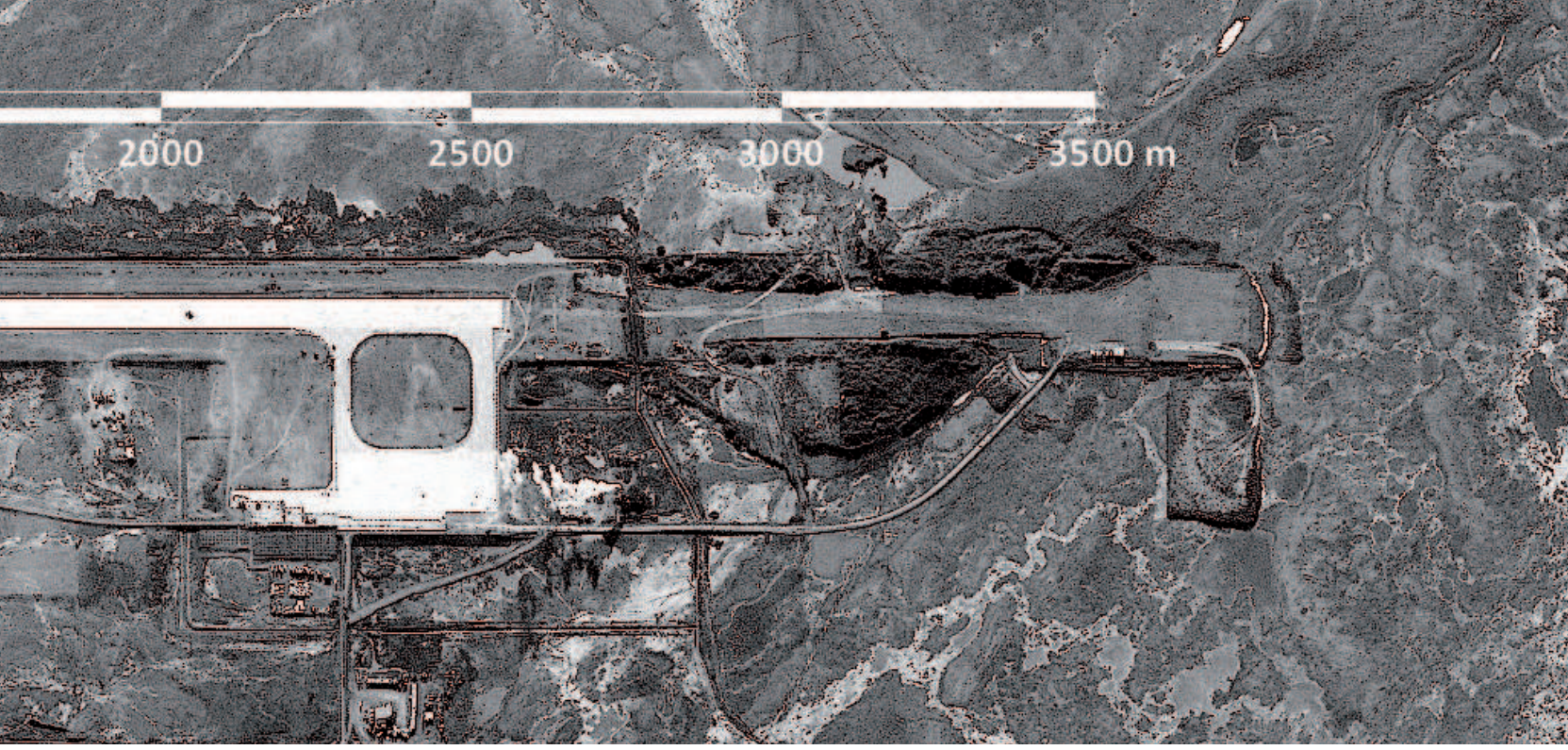

Rusland i Arktis

Rusland prioriterer Arktis meget højt og har store sikkerhedsmæssige og økonomiske interesser i regionen. Rusland prioriterer derfor både at styrke forsvaret af og kontrollen med russisk Arktis og at udvikle og udnytte regionens økonomiske potentiale. Derudover er Arktis en vigtig del af Ruslands nationale identitet. Dette forhold er en betydelig drivkraft for Ruslands ønske om at sikre en gunstig maritim grænsedragning.

Rusland ser sig selv som den førende arktiske stat og ønsker at sikre dette gennem regional kontrol og udbygning af landets militære styrkeposition i Arktis. Samtidig har Rusland en interesse i at fastholde en stabil og fredelig udvikling i Arktis. Det er til gavn for Ruslands sikkerhedsmæssige såvel som økonomiske interesser i regionen og skaber samtidig det bedste grundlag for forhandlingerne om den maritime grænsedragning.

Det er meget sandsynligt, at det arktiske samarbejde er et middel for Rusland til at holde spændingsniveauet nede og dermed modvirke vestlig militær opbygning, tiltrække investeringer og sikre en gunstig sokkelafgrænsning. Rusland har således vist en konstruktiv tilgang til at løse fælles regionale udfordringer og er ligesom flere andre kyststater generelt indstillet på at holde arktiske spørgsmål adskilt fra andre internationale og bilaterale uoverensstemmelser.

Rusland lægger stor vægt på samarbejdet i Arktisk Råd og mellem de fem arktiske kyststater. Disse fora sikrer, at de vestlige arktiske stater ikke kan træffe beslutninger om Arktis uden om Rusland. Det er meget sandsynligt, at Rusland i de kommende år vil opprioritere samarbejdet i Arktisk Råd som forberedelse til Ruslands eget formandskab i 2021-2023.

Rusland prioriterer fortsat militær opbygning i Arktis

Den arktiske region har stor betydning for Ruslands sikkerhed, og de militærstrategiske forhold i regionen er en væsentlig årsag til, at Rusland er i færd med at konsolidere sin militære stilling i Arktis. Rusland opfatter sin lange arktiske kyst som den mest sårbare flanke over for et overraskende amerikansk præcisionsangreb med krydsermissiler. For Rusland er dette især en trussel mod landets strategiske nukleare kapaciteter, idet en stor del af gengældelseskapaciteten er forankret ved Nordflådens ballistiske missilubåde på Kolahalvøen.

Ud over at styrke forsvaret af Ruslands arktiske flanke skal den militære opbygning understøtte Ruslands legitimitet og selvopfattelse som arktisk stormagt. Endelig sikrer opbygningen kontrol med infrastrukturen langs Den Nordlige Sørute og understøtter dermed Ruslands bestræbelser på at realisere regionens økonomiske potentiale.

Rusland prioriterer i sin militære opbygning især kampflybasen Nagurskoye på øen Franz Josefs Land ca. 1.000 km fra Nordpolen. Det er sandsynligt, at basen bliver operativ i 2020. Herefter vil Nagurskoye være verdens nordligste kampflybase og give Rusland et luftmilitært fodfæste højt mod nord. Dermed bliver basen en hjørnesten i en fremskudt forsvarslinje i Det Arktiske Ocean.

Rusland startede opbygningen af Nagurskoye-landingsbanen i 2017 og udvider fortsat kapaciteten på basen. Når opbygningen er færdig, vil Rusland kunne anvende Nagurskoye til selv de største transport-, bombe- og anti-ubådsfly.

Med Nagurskoye vil Rusland flytte en del af sit forsvar langt ud i Det Arktiske Ocean og dermed kunne varsle om og imødegå truslen fra amerikanske præcisionsangreb, før de når russisk fastland. I en krise vil basen bidrage til, at Rusland vil kunne etablere kontrol med de sø- og luftmilitære domæner i området langt uden for de territoriale grænser.

Ruslands militære opbygning i Arktis er således defensivt motiveret, men rummer i stigende grad elementer, der også kan anvendes til offensive operationer. Fra basen vil russiske fly med kort varsel samtidig kunne nå det nordøstligste Grønland og med langtrækkende missiler eller anvendelse af lufttankning også have evnen til at kunne angribe Thulebasen.

Vestlige militære tiltag i Arktis fører til øget mistro

Ruslands øgede militære tilstedeværelse og potentielle offensive kapacitet betyder, at en række vestlige lande også styrker deres militære tilstedeværelse i regionen. Antallet af militære øvelser i Nordatlanten i NATO-regi er også stigende.

Uanset Ruslands egen militære opbygning i regionen vil den russiske ledelse se med stor bekymring på en øget amerikansk eller anden vestlig militær tilstedeværelse i Arktis, da det efter russisk opfattelse vil true landets evne til at operere frit i regionen og forsvare sin nordlige flanke.

Ruslands bekymring er særligt rettet mod NATO. Det er sandsynligvis Ruslands opfattelse, at USA og andre NATO-lande søger at bruge alliancen til at inddæmme Rusland i Arktis og true Ruslands evne til at forsvare sin nordlige flanke.

Derfor er det afgørende for Rusland at undgå, at NATO kommer til at spille en aktiv rolle i regionen, f.eks. gennem suverænitetshåndhævelse eller i militær tilstedeværelse og øvelsesaktivitet. Rusland frygter, at det kan true Ruslands militære kapaciteter i Arktis og undergrave landets mulighed for at samarbejde med de øvrige arktiske kyststater. Rusland forsøger derfor at modvirke, at USA eller andre arktiske NATO-medlemslande giver NATO en sådan rolle.

En større vestlig militær tilstedeværelse vil sandsynligvis øge Ruslands interesse i at udbygge egne kapaciteter for at beskytte de strategiske ubåde og forsvare den arktiske kyst.

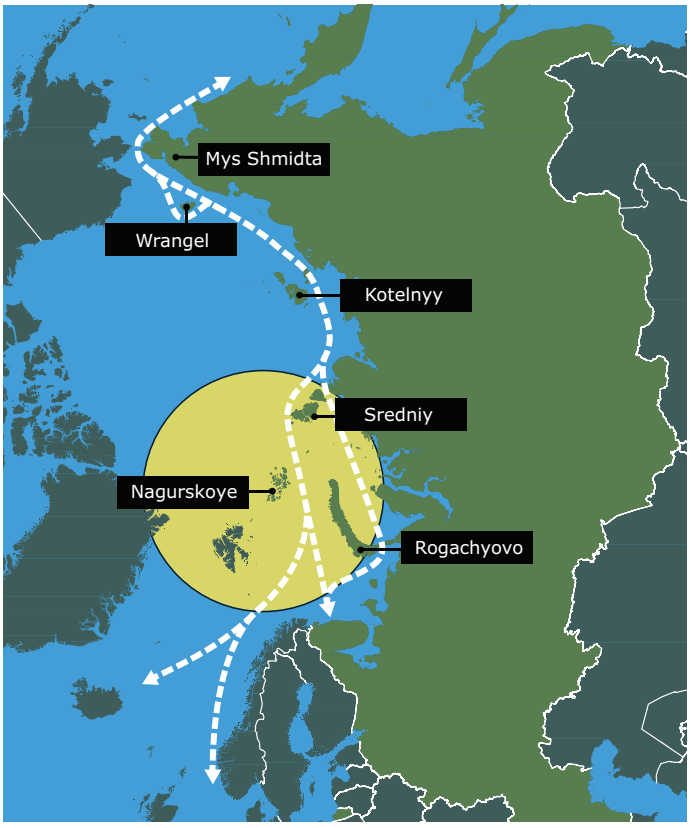

Kortet viser Ruslands seks fremskudte militære baser. Cirklen viser ca. rækkevidde for kampfly fra Nagurskoye uden lufttankning. Med lufttankning vil både rækkevidde og operationstid kunne forlænges markant. Den hvide linje langs Ruslands kyst er søruten Nordøstpassagen.

Det er samtidig sandsynligt, at Rusland vil søge at legitimere egne militære aktiviteter og opbygning i Arktis ved at pege på NATO og USA som den aggressive part i regionen, bl.a. gennem mediekampagner. Rusland vil sandsynligvis kombinere dette med fortsat at prioritere samarbejde og dialog mellem de arktiske lande. Det vil underbygge Ruslands fortælling om, at Rusland er den ansvarlige og fornuftige part, mens Vesten, især USA, skader det konstruktive samarbejde og dermed er til fare for freden og stabiliteten i Arktis.

Militære aktiviteter i Nordatlanten påvirker Arktis

Rusland har også fokus på NATO's aktiviteter i Nordatlanten, herunder farvandet mellem Grønland, Island, Færøerne og Storbritannien, som kaldes GIUK-gabet. Det øgede spændingsniveau mellem Rusland og Vesten har medført, at USA og NATO igen fokuserer på militær styrke og tilstedeværelse i Nordatlanten. Formålet er at sikre de maritime forbindelseslinjer mellem Nordamerika og Europa i tilfælde af en eskalerende krise med Rusland. Det gælder

ikke mindst forstærkninger til Norge, der vil skulle passere gennem GIUK-gabet.

For Rusland er GIUK-gabet afgørende for at kunne forhindre eller som minimum forsinke forstærkninger fra USA til Nordnorge og tæt på Ruslands arktiske grænser. Samtidig vil russiske angrebsubåde skulle passere GIUK-gabet, hvis de skal have en mulighed for at virke mod de sydligere forsyningslinjer over Atlanten eller at finde vestlige ubåde bevæbnet med ballistiske missiler.

Vestlige flådeaktiviteter gennem GIUK-gabet og i retning af Norge vil hurtigt kunne udfordre Ruslands lokale militære overlegenhed i Arktis og true landets strategiske kapaciteter på Kolahalvøen. For Rusland er det derfor vigtigt at undgå eller som minimum begrænse, at NATO kommer til at spille en endnu større rolle i Nordatlanten, og dermed også begrænse en stigende potentiel NATO-kampkraft i den arktiske region.

Forhandlingerne om grænsedragning er centrale for det dansk-russiske forhold i Arktis

Der er et markant skel mellem på den ene side det dansk-russiske forhold, hvad angår Arktis, og på den anden side det generelle bilaterale forhold, som er blevet betydeligt forværret siden begyndelsen af Ukrainekrisen. Forholdet vedrørende Arktis er præget af pragmatisk samarbejdsvilje og dialog, ikke mindst i spørgsmålet om grænsedragningen i Det Arktiske Ocean og i de regionale multilaterale samarbejdsfora.

Både Rusland og Danmark har adskilt relationen vedrørende Arktis fra øvrige internationale spørgsmål. Det er dog samtidig Ruslands opfattelse, at Danmark styrker sin militære tilstedeværelse i Arktis og samarbejder med andre arktiske lande på bekostning af Ruslands interesser. Der er derfor en risiko for, at det bliver stadigt vanskeligere at adskille samarbejdet om Arktis fra det generelle bilaterale forhold.

Det vigtigste emne i det dansk-russiske forhold i Arktis er spørgsmålet om grænsedragningen på kontinentalsoklen i Det Arktiske Ocean. Rusland, Danmark og i 2019 også Canada har indleveret delvist overlappende krav til FN's sokkelkommission, og landene skal forhandle om en foreløbig grænse for de områder, hvor der er overlap. Forhandlingsprocessen forventes dog at tage mange år.

Selv om Rusland ønsker at fremstå som en konstruktiv forhandlingspart, vil Rusland have vanskeligt ved at acceptere en grænsedragning tæt på landets egen maritime grænse.

Rusland overvejer nye regler for Den Nordlige Sørute

I 2019 foreslog Ruslands Forsvarsministerium et nyt regelsæt for udenlandske flådefartøjer og statsskibe, som vil sejle i Ruslands indre og ydre territorialfarvand.

Ifølge regelsættet, som endnu ikke er vedtaget, skal udenlandske militærskibe og andre statslige ikke-kommercielle skibe bl.a. registrere sejladsen 45 dage forinden og benytte russisk lods under sejladsen i de pågældende områder.

Rusland definerer flere stræder i Den Nordlige Sørute som dele af enten sit indre eller ydre territorialfarvand. Dermed vil det foreslåede regelsæt i praksis ramme alle statsskibe, som vil sejle langs Den Nordlige Sørute.

Dette skyldes den store symbolske værdi, som sokkelspørgsmålet har for Rusland, og landets identitet som en arktisk stormagt. Det er sandsynligt, at denne symbolske værdi langt overstiger den potentielle værdi af ressourcerne i havbunden i den udvidede kontinentalsokkel, som spørgsmålet formelt drejer sig om. Derudover er det sandsynligt, at Rusland frygter, at NATO-lande vil patruljere i farvandet tæt på Rusland, hvis et NATO-land får ret til at udnytte ressourcerne i kontinentalsoklen tæt på grænsen til Rusland.

Rusland prioriterer at udnytte økonomisk potentiale i Arktis

Ruslands arktiske områder har betydelige forekomster af naturressourcer, især olie og gas, både på land og i kontinentalsoklen. Det er et meget højt prioriteret mål for Rusland at udnytte regionens økonomiske potentiale. For at kunne opnå dette mål har Rusland også lagt kræfter i at opbygge infrastruktur, som er afgørende for olie- og gasproduktionen. Det gælder ikke mindst Den Nordlige Sørute, som udgør den russiske del af Nordøstpassagen mellem Asien og Europa.

Det er et centralt mål for Rusland at kunne kontrollere Den Nordlige Sørute. Rusland ønsker både at begrænse udenlandsk militær tilstedeværelse tæt på den russiske kyst og at sikre sig indtægter, eksempelvis i form af sejladsafgifter og betaling for isbrydertjenester. Derfor overvejer Rusland

at indføre regler, som skal regulere og kontrollere sejlads langs Den Nordlige Sørute.

En række vestlige lande har forholdt sig kritisk til reglerne, som ifølge landene bryder med FN's Havretskonventions bestemmelser. Det er sandsynligt, at spørgsmålet om legitimiteten af Ruslands regler og kontrol med farvandene vil være endnu et stridspunkt mellem USA og Rusland.

Rusland både samarbejder med og frygter Kina i Arktis

Kina spiller en stadigt større rolle i Arktis. For Rusland er Kina både en samarbejdspartner og en konkurrent, og i yderste tilfælde endda en strategisk modstander. De vestlige sanktioner har imidlertid tvunget Rusland til at søge ikke-vestlige partnere til sine økonomiske projekter i Arktis. Det er sandsynligt, at Kina på kort og mellemlangt sigt er den mest attraktive og realistiske samarbejdspartner. Det er dog vigtigt for Rusland ikke at blive økonomisk afhængigt af Kina.

Derudover er det meget sandsynligt, at Rusland vil undgå, at Kina får indflydelse på infrastruktur i Arktis, som Rusland anser for strategisk vigtig. Det er sandsynligt, at Rusland frygter, at den kinesiske idé om en Polar Silkevej på længere sigt vil kunne underminere Ruslands kontrol over Den Nordlige Sørute.

Endelig vil Rusland undgå, at Kina gennem sine arktiske initiativer og økonomiske involvering opnår politisk indflydelse i Arktis. Det er vigtigt for Rusland, at kun arktiske lande deltager i regeldannelsen i Arktis. Rusland er bekymret for, at de arktiske landes, og især kyststaternes, særlige rolle i Arktis bliver udvandet, hvis ikke-arktiske aktører får indflydelse på Arktis. Således er det meget sandsynligt, at Rusland frygter, at Kinas bestræbelser på at styrke sin rolle og indflydelse i Arktis vil ske på bekostning af Ruslands egen rolle og indflydelse.

Kinas strategi i Arktis

Kinas interesser i Arktis drejer sig om adgang til arktiske ressourcer og søruter samt øget indflydelse på arktiske anliggender. For at opnå dette søger Kina at styrke sin arktiske forskning, opbygge infrastruktur og kapaciteter i Arktis samt at styrke samarbejdsrelationerne med landene i Arktis. Kinas interesser i Arktis er vedholdende og langsigtede, og det er sandsynligt, at de vil vokse i fremtiden. Det gælder også Kinas interesser i Grønland.

I løbet af de sidste to-tre år er Kinas tilgang til Arktis rykket højere op på landets politiske dagsorden. Det er sket ved, at Kinas specifikke interesser i Arktis er blevet knyttet til landets overordnede, langsigtede strategiske interesser.

I juni 2017 inkluderede Kina officielt de arktiske søruter i sit store udviklingsprojekt, Silkevejsinitiativet (Belt & Road Initiative, BRI). Formålet med Silkevejsinitiativet er at fremme forbindelserne mellem Kina og det øvrige Asien, Afrika og Europa. Dette sker bl.a. gennem investeringer i infrastruktur, økonomiske aftaler og øget samhandel. Da Kina i januar 2018 udsendte sin første Arktis-strategi, blev de arktiske søruter fremhævet som en del af BRI.

Hermed sammenkædes Kinas specifikke interesse for Arktis officielt med Kinas overordnede og langsigtede strategiske interesser. Effekten kan allerede ses i form af et øget fokus på det arktiske område hos statslige kinesiske virksomheder og investeringsfonde. Dette vil sandsynligvis medføre øgede investeringer i arktisk infrastruktur.

Kina har over en årrække officielt udtrykt ønske om at få indflydelse på håndteringen af arktiske anliggender. For Kina er dette ønske i overensstemmelse med landets egen forståelse af at have opnået status som stormagt. Kina ønsker derfor at gøre sin indflydelse gældende i lighed med andre stormagter. Efter kinesisk opfattelse er rammerne for det mellemstatslige samarbejde i Arktis i en opbygningsfase. Derfor vil Kina gøre sig relevant som en legitim medspiller i forskellige arktiske samarbejdsfora og derved være med til at fastlægge internationale regler for samarbejdet i den arktiske region.

Kina øger sit bilaterale samarbejde med arktiske nationer inden for handel, forskning og kultur. Det er sandsynligt, at de kinesiske arktiske myndigheder ser styrkede bilaterale samarbejdsrelationer om f.eks. polarforskning som en kanal til mere indflydelse i Arktis. Polarforskning og overvåg-

Kinas arktiske myndigheder har siden 1999 gennemført ti videnskabelige ekspeditioner i Arktis.

ning af det arktiske miljø ses af Kinas arktiske myndigheder som en platform for legitim tilstedeværelse i Arktis, men også som en vigtig del af Kinas arbejde for at blive en anerkendt polarnation og en maritim stormagt. Kina fremhæver ofte klimaforskning, når landet fremstiller sig som en stat med legitime interesser i Arktis.

Kina har et stort behov for import af energi og råstoffer til sin fremstillingsindustri. Derfor ønsker Kina at sikre sig adgang til ressourcer uden at blive afhængigt af ét bestemt land eller område. Kinas interesse for de arktiske søruter er et led i at sikre sig adgang til energi og råstoffer uafhængigt af den geopolitiske situation. Større anvendelse af de arktiske søruter vil reducere Kinas strategiske afhængighed af transport gennem Malaccastrædet og Suezkanalen og give kortere transporttid for sejlads med kinesiske varer til og fra Europa.

Adgang til Arktis har også militærstrategisk betydning for Kina. Det skyldes primært, at Arktis har betydning for Rusland og USA som operationsområde for ubåde bevæbnet med ballistiske missiler, for strategisk lufttransport og for varsling af angreb med ballistiske missiler. Indtil nu har kinesisk militær aktivitet i Arktis været meget begrænset. Området har indtil for få år siden sandsynligvis ikke været højt prioriteret af det kinesiske militær. Dette er ved at ændre sig, og Kinas militær søger nu at styrke sin viden om Arktis. Det er sandsynligt, at en del af Kinas opbygning af viden om Arktis og kapacitet til at operere i Arktis vil foregå i samarbejde mellem civile og militære aktører.

Kinas aktiviteter i Arktis er stadig under udvikling. Ud over initiativer, der vedrører ressourceudvinding og arktiske søruter, bliver viden og kapaciteter bygget op inden for forskellige sektorer. Det drejer sig bl.a. om klimaforskning, rumforskning, forskning i satellitkommunikation og arktisk navigation. De samlede kinesiske interesser i Arktis, herunder i Grønland, vil sandsynligvis vokse i fremtiden.

Kinas interesser i Grønland

Kinas ønske om at styrke de bilaterale samarbejdsrelationer med arktiske stater omfatter også Danmark og Grønland. Her som i det øvrige Arktis søger Kina at styrke muligheden for at opnå indflydelse gennem øget samarbejde om forskning og handel. En række kinesiske statslige og ikke-statslige aktører udviser derfor vedholdende interesse for kommercielt og forskningsmæssigt samarbejde i Grønland. Der er dog stadig tale om en smal interesse, som endnu ikke har udmøntet sig i hverken større investeringer eller omfattende forskningssamarbejder i Grønland.

Det er sandsynligt, at Kina ønsker at etablere og fastholde kinesisk engagement i Grønland, selv om dette ikke måtte være kommercielt rentabelt på kort sigt. Kina bruger også denne fremgangsmåde over for andre råstofeksporterende lande, og den er et element i Kinas overordnede strategi for ressourcesikkerhed. Fremgangsmåden skal desuden ses som en del af Kinas ønske om indflydelse i Arktis. Kina ser forskningssamarbejde som en legitim kanal til indflydelse i arktiske anliggender, og det gælder sandsynligvis også Kinas forskningsmæssige initiativer i Grønland.

Som en følge af tætte forbindelser mellem kinesiske virksomheder og det politiske system i Kina er der særlige risici forbundet med omfattende kinesiske investeringer i Grønland. Det skyldes den indvirkning, som større investeringer vil have på et land af Grønlands størrelse. Hertil kommer, at risikoen for politisk indblanding og pression øges, når det drejer sig om investeringer i strategiske ressourcer.

Kinas ønske om indflydelse i og adgang til Arktis er under pres fra USA. Årsagen er, at USA ser Kinas interesser i Arktis og Grønland i lyset af den strategiske rivalisering, som er under udvikling mellem USA og Kina.

USA ønsker derfor at begrænse Kinas handlerum i Arktis generelt, herunder også i Grønland. Dette skyldes, at USA betragter Grønland med dets placering tæt op ad det nordamerikanske kontinent som en del af den amerikanske interessesfære.

Det er sandsynligt, at USA's øgede opmærksomhed på Grønland vil få indflydelse på Kinas handlemuligheder i Grønland.

Præsident Putin omgivet af generaler på flyvetestcentret i Akhtubinsk 14. maj 2019. Rusland prioriterer udvikling af højteknologiske våben meget højt.

RUSLAND

Rusland udfordrer USA's dominerende position i international politik, men vil samtidig være nødt til at opretholde dialogen med USA. Rusland har gennem de seneste år gennemført en markant militær opbygning i det vestlige Rusland. Rusland baserer sin styrkeopbygning og militære planlægning i landets vestlige del på, at en krig med NATO tæt på eller i det tidligere sovjetiske område ikke kan udelukkes. Det er fortsat sandsynligt, at Danmark uden eller med meget kort varsel vil kunne blive ramt af en russisk påvirkningskampagne. Det er dog usandsynligt, at Rusland med overlæg vil tage initiativer, der medfører høj risiko for en militær konflikt med USA og NATO. Rusland vil samlet set fortsat være en betydelig sikkerhedspolitisk udfordring for Vesten.

Det er Ruslands vigtigste strategiske målsætninger at genetablere sig som en global stormagt på linje med USA og at genvinde dominerende indflydelse i det tidligere sovjetiske område. Derudover er en af Ruslands højst prioriterede strategiske målsætninger at fastholde sin rolle som den dominerende regionale magt i Arktis.

Disse mål er konstante faktorer i russisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, som Rusland vil forfølge langsigtet og tålmodigt. Der er ingen væsentlige aktører i Rusland, der åbent sætter spørgsmålstegn ved landets strategiske målsætning eller kritiserer den udenrigs- og sikkerhedspolitik, som landet fører. Rusland vil heller ikke lade sin udenrigs- og sikkerhedspolitiske adfærd påvirke væsentligt af, at landet har et svagt økonomisk grundlag for at kunne genetablere sig som global stormagt på linje med USA.

Rusland vil fortsat være en betydelig sikkerhedspolitisk udfordring for Vesten og Danmark. Ruslands lukkede beslutningsprocesser og risikovillighed, herunder vilje til at bruge militære midler, samt dybe mistillid til USA og NATO øger risikoen for russiske fejlkalkulationer i kriser med NATO og

Vesten. Det bidrager samlet til større usikkerhed om Ruslands militære handlinger i eskalerende kriser.

Det er meget sandsynligt, at Ruslands ledelse vil bevare et fast greb om magten, selv om den folkelige opbakning til præsident Putin og Ruslands ledelse har været nedadgående efter et højdepunkt i forbindelse med annekteringen af Krim i 2014. Ruslands ledelse vil sandsynligvis forsøge at styrke sin dalende indenrigspolitiske popularitet ved at fremstille Ruslands udenrigs- og sikkerhedspolitik som et nødvendigt forsvar mod en trussel fra USA og Vesten.

Den lavere folkelige opbakning er bl.a. kommet til udtryk ved demonstrationer i Moskva op til regionalvalgene i september 2019. Ruslands ledelse er dybt involveret i at håndtere protesterne, fordi den opfatter dem som en potentiel trussel, og fordi ledelsen generelt ikke accepterer en selvstændig politisk opposition.

Det er Ruslands opfattelse, at USA og Vesten er i færd med at gennemføre en strategisk inddæmning af Rusland med politiske, økonomiske og især militære midler. Rusland ser sit forhold til USA og Vesten som præget af en konfrontation mellem Ruslands traditionelle og konservative værdigrundlag og vestlig liberalisme og modernisme. Det giver yderligere næring til Ruslands historisk betingede mistro over for Vesten, især til USA's, NATO's og EU's hensigter.

Rusland øger samarbejdet med andre lande, der vil udfordre USA

Det er på flere områder ved at lykkes for Rusland at udfordre USA's dominerende position i international politik. Det kommer markant til udtryk i Mellemøsten, hvor Rusland udnytter det storpolitiske vakuum, som USA's delvise tilbagetrækning fra Syrien efterlader. Et vigtigt middel for Rusland hertil er at udvikle sit samarbejde med andre stormagter og store regionale magter, der ud fra forskellige forudsætninger og interesser søger at modarbejde USA.

Rusland og Kina har fået ekstra grund til at intensivere deres samarbejde, fordi de to stormagters forhold til USA er domineret af voksende strategiske og handelspolitiske spændinger. Ruslands og Kinas nære samarbejde vil sandsynligvis også omfatte øget militært samarbejde. Forholdet mellem Rusland og Kina vil sandsynligvis ikke udvikle sig til et forpligtende alliancefor hold, men de vil videreudvikle deres samarbejde, så længe deres forhold til USA bliver ved med at være konfliktfyldt.

Rusland har med sin militære og politiske støtte til Asad-styret i Syrien og sit samarbejde med Tyrkiet skabt forudsætningerne for at gøre Syrien til et russisk interesseområde. USA har med sin militære tilbagetrækning fra det nordlige Syrien de facto accepteret dette. Rusland kan sandsynligvis stadig opretholde et pragmatisk samarbejde med både Tyrkiet og Iran om at håndtere konflikten i Syrien, selv om landene ikke har identiske interesser i den syriske konflikt.

Ruslands tilstedeværelse i Syrien gør det muligt for Rusland at øge sin indflydelse i Middelhavet, Mellemøsten og Nordafrika. Rusland vil således udbygge sine relationer til de centrale regionale magter. Det er sandsynligt, at Rusland vil forsøge at udbygge den militærstrategiske position ved Middelhavets østkyst, som landet har fået i Syrien, til også at omfatte punkter på Middelhavets sydkyst, bl.a. i Libyen. Ruslands militære og politiske engagement i Libyenkonflikten har været stigende i 2019.

Rusland har efter USA's udtræden af den nukleare aftale med Iran og USA's efterfølgende pres på landet yderligere styrket sit tætte forhold til Iran. Det er sandsynligt, at Rusland vil forsøge at udnytte dette til at placere sig som en central mægler mellem Iran og Irans modstandere i Mellemøsten og derved svække USA's indflydelse hos disse.

Tyrkiets problematiske forhold til USA og andre NATO-lande samt til EU-lande giver Rusland gode betingelser for at forsøge at føre Tyrkiet længere væk fra landets vestlige partnere. Det er sandsynligt, at Rusland med salget af luftforsvarsmissilsystemet S-400 til Tyrkiet ønsker at splitte NATO og udfordre Tyrkiets militære integration med alliancen.

Ruslands og USA's forhold vil forblive vanskeligt

Det er meget sandsynligt, at der vil være et grundlæggende strategisk modsætningsforhold mellem Rusland og USA også på langt sigt. Forholdet mellem de to stormagter er domineret af dybe uenigheder om regionale kriser og konflikter og utallige bilaterale uoverensstemmelser. Det er usandsynligt, at Rusland i væsentlig grad vil ændre sin politik alene for at forbedre forholdet, og Rusland vil forsøge at undgå at komme i situationer, som USA vil kunne tolke som tegn på russisk svaghed.

Rusland og USA vil dog fortsat være nødt til at have en pragmatisk dialog om en lang række vigtige udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål, selv om betingelserne for den vil forblive meget vanskelige.

Det er muligt, at forholdet mellem Rusland og USA vil blive yderligere forværret i de kommende år som følge af

uenigheder om fremtiden for våbenkontrolaftalerne. USA har opsagt INF-traktaten om landbaserede kortere-rækkende missiler og mellemdistancemissiler med henvisning til det russiske missil SSC-8 Screwdriver. Det er meget sandsynligt, at missilet med en vurderet rækkevidde på ca. 2.000 km overtrådte INF-traktatens bestemmelser. Rusland trådte efterfølgende også ud af aftalen. Det er dog også sandsynligt, at både Rusland og USA mener, at INF-traktaten ikke passer til nutidens strategiske situation, hvor også andre aktører, især Kina, råder over denne type våben.

Rusland fremviste i januar 2019 mellemdistancemissilet SSC-8 Screwdriver.

Våbenkontrolaftalerne mellem Rusland og USA

INF-traktaten trådte i kraft i 1988. Traktaten forbød Rusland og USA at udvikle og opstille landbaserede missiler med en rækkevidde på mellem 500 og 5.500 km. Andre stater, herunder Kina, har ikke været omfattet af traktaten og har derfor frit kunnet udvikle og opstille et stort antal landbaserede missiler med tilsvarende rækkevidder, der kan true både russiske og amerikanske mål.

NEW START-traktaten trådte i kraft i 2011. Traktaten begrænser Ruslands og USA's beholdninger af strategiske kernevåben. De to stormagters strategiske arsenal må hver højst bestå af 1.550 sprænghoveder, 700 operative strategiske missiler og bombefly samt 800 ikke-operative fremføringsmidler, bombefly og afskydningsplatforme. NEW START-traktaten udløber i 2021, men kan efter forhandling forlænges til 2025.

Forløbet i forbindelse med INF-traktatens ophør har i høj grad øget mistilliden mellem Rusland og USA.

Det er i Ruslands interesse at bevare NEW START-traktaten om begrænsninger i Ruslands og USA's strategiske kernevåben. Hvis traktaten bortfalder, risikerer det at udløse et strategisk våbenkapløb med USA, som vil påføre Rusland betydelige omkostninger, ud over hvad Rusland allerede bruger på udviklingen af nye strategiske våbensystemer og på modernisering og udbygning af sit eksisterende kernevåbenarsenal.

Det er muligt, at den høje grad af mistillid mellem Rusland og USA og uenighed mellem de to stormagter om NEW START-traktatens bestemmelser og fortsatte relevans vil kunne føre til, at også denne våbenkontroltraktat falder bort.

Rusland opfatter NATO som en potentiel militær trussel

Rusland betragter NATO som et instrument for USA's sikkerhedspolitiske interesser og som en potentiel militær trussel. Rusland baserer sin styrkeopbygning og militære planlægning i landets vestlige del på, at en krig med NATO tæt på eller i det tidligere sovjetiske område ikke kan udelukkes. Det er dog usandsynligt, at Rusland med overlæg vil tage initiativer, der medfører høj risiko for en militær konflikt med NATO.

Rusland har dog samtidig interesse i at opretholde den politiske dialog med NATO, og Rusland ønsker, at de direkte militære kontakter bliver genoptaget. NATO afbrød denne kontakt i 2014 som konsekvens af annekteringen af Krim og Ruslands adfærd i Østukraine.

Rusland ser sandsynligvis tillidsskabende og konfliktforebyggende foranstaltninger med NATO som nyttige instrumenter til f.eks. at undgå, at parternes militære aktiviteter, især til søs og i luftrummet, kan føre til, at mindre utilsigtede hændelser eskalerer. Rusland udnytter eksisterende forskelle i NATO-landenes holdning til Rusland til at påvirke alliancens kurs over for Rusland.

Det er imidlertid vanskeligt for NATO at udvikle effektive tillidsskabende og konfliktforebyggende foranstaltninger med Rusland. Ud over Ruslands meget mistroiske syn på NATO skyldes det bl.a. Ruslands manglende vilje til vidtgående gennemskuelighed i militære spørgsmål. Rusland omgår således regelmæssigt principperne i Wien-dokumentet,

hvor OSCE-landene, herunder Rusland, har forpligtet sig til transparens i forbindelse med større øvelsesvirksomhed.

Rusland vil ikke give væsentlige indrømmelser for at få lempet vestlige sanktioner

De forholdsvis lave oliepriser og EU's og særligt USA's sanktioner mod dele af Ruslands økonomi betyder, at udsigterne for Ruslands økonomiske udvikling bliver stadigt dårligere. Det er dog usandsynligt, at Rusland vil give EU og USA politiske indrømmelser og ændre sin udenrigspolitiske adfærd væsentligt for at få sanktionerne lempet eller ophævet.

Rusland forsøger i høj grad at fremstille Kina som en alternativ samarbejdspartner for at imødegå vestlige sanktioner. Om end indførelsen af de vestlige sanktioner har understreget behovet for andre økonomiske samarbejdspartnere for Rusland, er det dog mindre sandsynligt, at sanktionerne i sig selv har ført til et væsentligt tættere russisk-kinesisk forhold.

Rusland søger derimod først og fremmest at imødegå USA's og EU's sanktioner med nationale initiativer, der skal mindske sanktionernes effekt. Det er sandsynligt, at Rusland er kommet til den konklusion, at USA's sanktioner vil vare meget længe. Rusland vil til gengæld prioritere at underminere EU-landenes sammenhold om sanktionerne. Det er sandsynligt, at Rusland ser Europarådets Parlamentariske Forsamlings accept af Ruslands tilbagevenden til forsamlingen som et tegn på, at EU-landenes sammenhold over for Rusland er skrøbeligt.

Ruslands udenrigspolitiske virkemidler

Ruslands lukkede beslutningsprocesser giver taktiske fordele, som landet kan bruge til at øge sit strategiske manøvrerum. Rusland bruger diplomati og samarbejde i udenrigspolitikken i kombination med virkemidler, som vestlige lande er tilbageholdende med at bruge. Det kan bidrage til usikkerhed om Ruslands politik og hensigter og dermed gøre det vanskeligt for vestlige lande at finde effektive modsvar.

Rusland bestræber sig på at øge landets strategiske vægt og manøvrerum. Et vigtigt virkemiddel hertil er at udnytte tegn på svaghed og interne konflikter i Vesten. Rusland forsøger fortrinsvis at gøre dette ved at udnytte politiske uenigheder internt i de vestlige lande og den voksende uenighed i de vestlige landes samarbejdsrelationer. I Europa sker det bl.a. ved at sprede budskaber, som kan skabe opbakning til politiske bevægelser, der af forskellige årsager er kritiske over for Ruslands strategiske hovedmodstandere, USA, NATO og EU. Rusland har især anvendt emner som migration og EU på højrefløjen, mens f.eks. kritik af USA og NATO har været brugt på venstrefløjen. Rusland vil på den måde forsøge at svække NATO's og EU's evne til at føre en samlet politik over for Rusland.

Ruslands måde at føre sin udenrigs- og sikkerhedspolitik på giver desuden en række taktiske fordele, som Rusland kan forsøge at omsætte til en relativ strategisk styrke i forhold til Vesten. Ruslands ledelse kan således tage hurtige og risikofyldte beslutninger, fordi beslutningsprocessen er topstyret og lukket. Ruslands ledelse er desuden i sine udenrigs- og sikkerhedspolitiske dispositioner ikke begrænset af en indflydelsesrig offentlig opinion og af hensyn til allierede landes synspunkter og interesser.

Rusland tillægger et mangesidet samarbejde med andre stater, både bilateralt og i internationale organisationer, stor betydning for udførelsen af sin udenrigspolitik. Rusland betragter ikke dette samarbejde som et mål i sig selv, men som et blandt flere midler til at hævde sig som stormagt. Ruslands udenrigspolitiske adfærd er således stærkt præget af, at Rusland primært opfatter international politik som et magtspil mellem stormagterne.

Rusland viger heller ikke tilbage for at bruge direkte offensive virkemidler i sin udenrigspolitik, som vestlige beslutningstagere er tilbageholdende med eller slet ikke vil bruge. Foruden militære virkemidler drejer det sig om cyberoperationer, påvirkningskampagner og offensive efterretningsoperationer. Rusland har demonstreret evne til at indsætte disse virkemidler koordineret for at nå veldefinerede mål og vist vilje til at forsøge at sløre og benægte sin involvering.

Rusland bruger ofte diplomati og politisk og økonomisk samarbejde i kombination med offensive virkemidler. Det kan bidrage til at skabe usikkerhed om Ruslands politiske linje og hensigter og dermed gøre det vanskeligt for vestlige lande at finde effektive modsvar.

De væbnede styrker er det vigtigste instrument i Ruslands udenrigspolitik

Rusland ser militæret som det afgørende instrument til at sikre sin eksistens og suverænitet og til at etablere sig som en global stormagt. Rusland vil derfor fortsat prioritere udgifterne til forsvaret meget højt. De russiske forsvarsudgifter har siden 2017 befundet sig på et højt

og stabilt niveau. Ruslands relativt svage økonomiske grundlag betyder dog, at Rusland må foretage en skarp prioritering af, hvordan landet skal bruge udgifterne til de væbnede styrker.

Rusland vil prioritere udviklingen af de strategiske kernevåben meget højt. Det er de strategiske kernevåbens rolle at kunne gennemføre strategisk gengældelse og udslette modstanderen, primært USA, hvis Rusland selv bliver mål for et kernevåbenangreb. Rusland opfatter USA's og NATO's missilforsvar som en potentiel trussel mod landets evne til at kunne gengælde et sådant amerikansk angreb.

Rusland ser også sine strategiske kernevåben som det bedste middel til at kompensere for landets svage økonomiske grundlag for at kunne agere som en stormagt over for USA, det øvrige Vesten og Kina. Rusland råder derfor over en bred palet af kernevåben, lige fra interkontinentale ballistiske missiler til artillerigranater med nuklear ladning.

Det er desuden vigtigt for Rusland at kunne understøtte stormagtsrollen ved at demonstrere evnen til at indsætte militær magt over store afstande. De vigtigste midler hertil er de strategiske bombefly og flådeenheder, inklusive ubåde, der er bevæbnet med avancerede, langtrækkende krydsermissiler.

Ruslands militære intervention i Syrien viser, at Rusland har både vilje og evne til i en længere årrække at indsætte og opretholde militære styrker i et konfliktområde langt fra landets grænser. Rusland indsætter desuden militære rådgivere, specialoperationsstyrker, paramilitære styrker og private militære sikkerhedsfirmaer til støtte for regimer og andre aktører, der kan bruges til at fremme Ruslands strategiske målsætninger.

Rusland satser på udvikling af højteknologiske våben

Rusland prioriterer også meget højt at udnytte landets teknologiske kompetencer til at udvikle våbenteknologi, der inden for enkelte områder er foran vestlig teknologi og operative våbensystemer. Det gælder især missilteknologi, men også systemer til elektronisk krigsførelse, hvor Rusland forbereder sig på at kunne bekæmpe en højteknologisk modstander, først og fremmest NATO.

For Rusland er eksporten af moderne våbensystemer desuden et vigtigt middel til at skabe samarbejdsrelationer med lande, der er nyttige for Ruslands strategiske målsætninger.

Rusland har ikke de økonomiske eller teknologiske ressourcer til at indgå i et generelt og bredt våbenkapløb med Vesten. I stedet prioriterer Rusland meget målrettet den militærteknologiske udvikling på enkelte udvalgte områder. Det er meget sandsynligt, at disse områder er valgt ud fra, hvor den største effekt og relative fordel kan opnås i forhold til Vesten.

Rusland ser en mulighed for at udnytte vestlige militære styrkers stigende afhængighed af netværksbaseret informationsudveksling og satellitnavigation. Rusland har derfor et stort fokus på anvendelsen af elektronisk krigsførelse både til aktiv jamming, dvs. forstyrrelser af radiosignaler, og passiv efterretningsindhentning. Rusland har eksperimenteret med at anvende kunstig intelligens i autonome systemer til elektronisk krigsførelse i Ukraine og Syrien, og det er sandsynligt, at Rusland fortsat vil prioritere at anvende kunstig intelligens og robotteknologi i de militære kapaciteter.

Derudover prioriterer Rusland langtrækkende missilteknologi som modsvar til den generelle vestlige overlegenhed i de sø- og luftmilitære domæner. Rusland vurderer sandsynligvis, at landet opnår større relativ kampkraft gennem flere små missilkorvetter og ubåde med langtrækkende missiler end med større krigsskibe, der er meget sårbare over for USA's hangarskibsgrupper på åbent hav. Tilsvarende bliver udbygningen af både strategisk og taktisk luftforsvar også prioriteret højere end den fortsatte udvikling og produktion af SU-57-kampflyet som en konkurrent til Vestens højteknologiske 5. generations-kampfly F-35 Joint Strike Fighter.

Rusland har også iværksat en langsigtet udvikling af nye strategiske våbensystemer, der bl.a. omfatter hypersoniske styrbare sprænghoveder og et nukleart fremdrevet krydsermissil. Det er meget sandsynligt, at disse systemer udvikles som et direkte strategisk modsvar til det amerikanske missilskjold.

Endelig bruger Rusland store ressourcer på at fastholde og udbygge kapaciteten til dybhavsundersøgelser og -operationer. Ruslands forsvarsministerium råder over atomdrevne specialubåde og forskningsskibe med miniubåde, der kan gå ned på dybder, hvor kun meget få andre stater kan operere. Derudover har Rusland en statsejet flåde af civile forskningsskibe, hvoraf nogle har kapaciteter til dybhavsundersøgelser, der kan sammenlignes med de militære fartøjers.

1 11. Armékorps, Kaliningrad
Regiment (ca. 700 mand)
Iskander-missilbrigade
2 nye missilkorvetter

2 De Luftbårne Styrker
Kampvogne (30 stk.)

3 20. Armé, Klintsy
Division
(ca. 6.000 mand)

4 20. Armé, Kursk
Iskander-missilbrigade

5 20. Armé, Voronezh
Division
(ca. 8.000 mand)

6 8. Armé, Rostov
Division
(ca. 8.000 mand)

7 Det Centrale Militærdistrikt
Division
(ca. 8.000 mand)

Ruslands militære opbygning i Danmarks nærområde omfatter bl.a. et nyt kampvognsregiment, et nyt artilleriregiment og en Iskander-missilbrigade i Kaliningrad, seks nye luftforsvarsbataljoner, ca. otte nye moderne kampfly, tre missilkorvetter samt kampvogne og et nyt kampregiment til Ruslands luftbårne tropper.

Påvirkningskampagner er et vigtigt udenrigspolitisk virkemiddel
Rusland opfatter det globale informationsrum som en international kampplads. For Rusland er påvirkningskampagner, særligt efter Ukrainekrisen, blevet et vigtigt udenrigspolitisk virkemiddel, som især bruges til at stimulere den politiske udvikling i retning af yderligere opbrud i de europæiske og transatlantiske samarbejdsmønstre i Vesten.

Formålet er at skabe bedre betingelser for Ruslands udenrigspolitik ved at påvirke beslutningsprocesser i udlandet og at underminere særligt USA's, EU's og NATO's evne til at agere samlet over for Rusland, især i Ruslands nabolande, men også globalt.

Rusland har i flere år ført påvirkningskampagner til støtte for partier og aktører, der er skeptiske over for EU eller NATO, på tværs af det politiske spektrum. Rusland forsøger også at underminere vestlige politikeres, myndigheders og meningsdanneres troværdighed og at skabe tvivl i den vestlige offentlighed om troværdigheden af forskere og meningsdannere, der er kritiske over for Rusland.

Ruslands påvirkningskampagner er koordineret af Ruslands ledelse i samarbejde med landets efterretningstjenester. Ruslands påvirkningskampagner omfatter fortsat brug af traditionelle medier, hackere, konferencer, sociale medier og såkaldte troldefabrikker, hvor medarbejdere sættes til at styre meget store antal falske online-profiler. Rusland udvikler til stadighed de midler, som anvendes til påvirkning, så de bliver bedre til at sløre russisk ophav og involvering, og der udvikles avanceret teknologi til at generere falsk indhold og omgå metoder til at spore falske konti.

Rusland bruger også målrettet personlige kontakter til beslutningstagere og meningsdannere i EU. I nogle tilfælde giver Rusland sine kontakter økonomisk støtte. Politikere i flere europæiske lande er således i løbet af 2019 blevet afsløret i at være villige til at tage imod penge fra Rusland.

Russisk-kontrollerede medier dækker desuden EU-, NATO- og indvandringsspørgsmål på grundlag af en stærkt redigeret linje, hvor historierne ikke nødvendigvis er direkte falske, men ensidige og præsenteret uden sammenhæng.

Påvirkningskampagner er fortsat en trussel mod Danmark
Det danske folketingsvalg i juni 2019 blev ikke ramt af en forberedt og koordineret russisk påvirkningskampagne. Det er sandsynligt, at Rusland vurderede, at de mulige gevinster ved en omfattende kampagne ikke ville stå mål med de forbundne risici og omkostninger.

Rusland har tilpasset sine påvirkningskampagner, i takt med at offentligheden i Vesten er blevet opmærksom på kampagnerne. Vælgerpåvirkning sker ikke nødvendigvis kun gennem spektakulære operationer under valgkampe, men også over lang tid og mellem valgkampene. Rusland har således i flere år gennemført omfattende informationsoperationer i en række EU-lande, bl.a. via sociale medier, hvilket muligvis har bidraget til at mobilisere vælgere særligt på de politiske yderfløje.

Under Europaparlamentsvalget i maj 2019 blev der således observeret omfattende russiske kampagner på sociale medier, der havde varet i flere år, hvor de russiske konti lignede lokale konti og kommunikerede på lokale sprog. Kampagnerne støttede budskaber, der var kritiske over for immigration, EU eller NATO og i nogle tilfælde budskaber om gængse konspirationsteorier. Til gengæld blev der ikke observeret samme type tydelige forsøg på russisk vælgerpåvirkning som under de amerikanske og franske præsidentvalg i 2016 og 2017, hvor der blev hacket og lækket oplysninger fra kampagnestabe.

Det er fortsat sandsynligt, at Danmark uden eller med meget kort varsel vil kunne blive ramt af en russisk påvirkningskampagne. Rusland har i 2019 gennemført påvirkning på sociale medier i Norden og på nordiske sprog. Det er meget sandsynligt, at Rusland har kapacitet til at målrette og tilpasse påvirkningskampagner mod Danmark, som fokuserer på politiske problemstillinger, der har en vis klangbund i offentligheden, som for eksempel immigration og forholdet til EU. Derudover fortsætter Rusland en langsigtet indsats for at opbygge evnen til at påvirke beslutningstagere, også i Danmark.

Rusland og det tidligere sovjetiske område

Rusland vil have interessesfærer i det tidligere sovjetiske område for at styrke sin regionale sikkerhed. Rusland har fået en stærkt øget militær kapacitet til offensive operationer i dette område, og det er sandsynligt, at Rusland vil øge sin brug af påvirkningskampagner over for landene i regionen.

Rusland vil fortsat prioritere det meget højt at sikre en dominerende indflydelse på den udenrigs- og sikkerhedspolitik, som landene i det tidligere sovjetiske område fører.

Det gælder især Ukraine, Hviderusland og Moldova, som Rusland ser som en del af sin egen historiske og kulturelle identitet.

Det er sandsynligt, at Rusland fremover vil tillægge brugen af påvirkningskampagner en øget rolle i sin politik over for landene i det tidligere sovjetiske område. Rusland vil dog sandsynligvis også tage andre midler i brug for at forhindre, at Ukraine, Hviderusland og Moldova bliver medlemmer af NATO og EU.

Rusland vil sikre sine interessesfærer i det tidligere sovjetiske område, der giver Ruslands forsvar strategisk dybde i tilfælde af en militær konflikt med NATO. Ruslands styrkeopbygning har, foruden at give Rusland forbedret mulighed for at kunne føre et ligeværdigt forsvar mod NATO, også givet Rusland en stærkt øget kapacitet til offensive operationer mod nabolandene i det tidligere sovjetiske område. Det gælder særligt Ukraine, hvor Rusland ved grænsen har opbygget en markant militær styrke, som kan indsættes med særdeles kort varsel.

I russisk optik er Ukraine det centrale land i det tidligere sovjetiske område. Rusland mener, at NATO's og EU's relationer til Ukraine er udtryk for en hensigt om at svække Ruslands strategiske position. Rusland ser også de vestlige landes krav til Ukraine om omfattende reformer som en trussel mod Ruslands egne politiske institutioner og traditioner.

Det er mindre sandsynligt, at Rusland på nuværende tidspunkt ser en interesse i at eskalere konflikten og starte en omfattende militær konflikt med Ukraine. Ruslands beskydning og opbringning af ukrainske flådefartøjer i Kerch-strædet i november 2018 viser imidlertid, at Rusland ikke vil vige tilbage for at bruge militær magt til at håndhæve sin de facto-kontrol over Krim-halvøen og indsejlingen til Det Azovske Hav.

Det er sandsynligt, at Rusland efter det ukrainske præsidentvalg i april, parlamentsvalget i juni og fangeudvekslingen i september 2019 ser muligheder for en bedre dialog med ledelsen i Ukraine. Rusland vil imidlertid fastholde sine krav til en løsning af konflikten i det sydøstlige Ukraine, fordi de gør Ukraines medlemskab af NATO og EU umuligt. Rusland vil derfor også fortsat støtte separatisterne i det sydøstlige Ukraine.

Østersøregionen

Østersøregionen er fortsat præget af spændingerne mellem NATO og Rusland. Det er sandsynligt, at Rusland vil forsøge at forbedre forholdet til Danmark, men betingelserne for samarbejde mellem Rusland og Danmark vil fortsat være vanskelige. Rusland vil ikke med overlæg tage militære initiativer, der medfører en høj risiko for en militær konflikt med NATO. Ruslands lukkede beslutningsprocesser og dybe mistillid til NATO medfører dog en risiko for utilsigtet eskalation mellem Rusland og Vesten.

Østersøregionen er præget af spændingerne mellem NATO og Rusland. Rusland ser med stor mistro på NATO's aktiviteter i Østersøregionen, især NATO's fremskudte tilstedeværelse, enhanced Forward Presence (eFP), i de tre baltiske lande og Polen. Rusland opfatter NATO's tilstedeværelse som militære forberedelser vendt mod Rusland. Rusland ser også med stor mistro på Sveriges og Finlands militære samarbejde med NATO.

Rusland betragter stadig Estland, Letland og Litauen som en del af sin interessesfære, men det er ikke muligt for Rusland at genvinde indflydelse på landenes udenrigs- og sikkerhedspolitik på grund af deres NATO- og EU-medlemskab. Rusland forsøger dog fortsat at påvirke dele af landenes beslutningstagere og russisktalende minoriteter til fordel for Ruslands interesser. Det er desuden sandsynligt, at Rusland vil søge efter flere muligheder for at svække de tre landes tilknytning til NATO og EU.

Forholdet mellem Rusland og Danmark vil forblive vanskeligt

Ruslands forhold til Danmark er påvirket af de sikkerhedspolitiske spændinger mellem Rusland og NATO i Danmarks nærområde, og Rusland har mistillid til Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik. Rusland ser Danmarks markante støtte til EU's sanktionspolitik og Danmarks styrkebidrag til eFP i Estland som udtryk for, at Danmark fører en konfrontatorisk kurs over for Rusland. Forholdet er desuden præget af, at Rusland ser Danmark som en småstat, der bakker op om USA's strategiske interesser især i Østersøregionen.

Ruslands ønske om at anlægge Nord Stream 2-gasrørledningen i Østersøen har i flere år i afgørende grad kompliceret forholdet mellem Rusland og Danmark. Efter Energistyrelsens administrative beslutning om at give anlægstilladelse til gasrørledningen i den danske eksklusive økonomiske zone er det sandsynligt, at en væsentlig an-

stødssten i forholdet mellem Rusland og Danmark er ryddet af vejen.

Rusland har også interesser i forhold til Danmark, hvad angår samhandel og investeringer. Det er desuden sandsynligt, at Rusland ser en forbedret dialog med Danmark som et vigtigt middel til at fastholde Danmark på en samarbejdskurs i arktiske spørgsmål. Rusland vil derfor fortsat have interesse i et pragmatisk samarbejde med Danmark, selv om betingelserne for at udmønte samarbejdet vil være vanskelige.

Rusland vil fortsætte sin militære opbygning i regionen

Ruslands militære dispositioner i Østersøregionen er rettet mod at kunne forsvare Kaliningrad-regionen, sikre egne forsyningslinjer og hindre NATO's bevægelsesfrihed i den centrale del af Østersøen.

Rusland har gennem de seneste år gennemført en markant militær opbygning i det vestlige Rusland og i Kaliningrad-regionen. Rusland fortsætter den militære opbygning i det vestlige Rusland og i Kaliningrad-regionen med landmilitære styrker samt nye kampvogne og artillerisystemer. Også den russiske Østersøflåde bliver styrket, bl.a. med mindre missilkorvetter bevæbnede med langtrækkende Kalibr-krydsermissiler.

Den militære opbygning skal fastholde og udbygge Ruslands lokale militære overlegenhed i tilfælde af en konflikt og sandsynligvis samtidig afskrække NATO fra at øge sin militære tilstedeværelse i de baltiske lande og Polen. I en krisesituation vil Rusland med stor hast kunne samle en overlegen landmilitær styrke ved grænsen til de baltiske lande. Rusland vil samtidig med sine langtrækkende missilsystemer kunne gøre det vanskeligt for NATO at tilføre yderligere forstærkninger til landene. I en alvorlig krisesituation i Østersøen vil Rusland på denne måde i videst muligt omfang søge at underminere NATO's evne til troværdigt at sikre alliancens kollektive forsvar.

Det er sandsynligt, at en afgørende faktor for Ruslands handle- og reaktionsmønster i en krisesituation i Østersøregionen vil være landets vurdering af NATO's sammenhængs- og handlekraft, herunder især sammenhængskraften i det transatlantiske forhold.

Der er risiko for, at Rusland vil opfatte manglende vilje og evne til at opretholde troværdigheden af NATO's kollektive forsvarsforpligtelse som udtryk for svaghed, som Rusland i en krisesituation vil kunne udnytte til at forstærke et politisk og militært pres på de baltiske lande. Det er dog usandsynligt, at Rusland med overlæg vil tage militære initiativer mod de baltiske lande eller andre lande i Danmarks nærområde, som Rusland vurderer vil medføre høj risiko for en direkte militær konflikt med NATO, der står samlet.

Ruslands hurtige, lukkede beslutningsprocesser og dybe mistillid til NATO indebærer dog risiko for, at Rusland i en krisesituation misforstår NATO's hensigter og militære dispositioner i Østersøregionen. Det kan skabe en utilsigtet eskalation mellem Rusland og Vesten.

Rusland vil fortsat bruge militære aktiviteter til strategisk signalgivning

Russiske kampfly udfører regelmæssigt afvisnings- og rekognosceringsoperationer i den centrale del af Østersøen mod vestlig militær flyvning og sejlads. Disse russiske aktiviteter er normalt relativt afmålte og med et rutinemæssigt fokus på overvågning og efterretningsindhentning mod de vestlige kapaciteter.

Rusland gennemfører dog også lejlighedsvis mere aggressivt prægede aktiviteter som f.eks. at flyve tæt forbi eller at simulere angreb på vestlige skibe og fly. Formålet er sandsynligvis at demonstrere utilfredshed med vestlige militære dispositioner og mere generelt at demonstrere militær styrke i Ruslands nærområde. Rusland vil dog fortsat sandsynligvis være omhyggelig med ikke at lade disse flyvninger krænke dansk luftrum og territorium.

Kinas præsident, Xi Jinping, ved pressebriefingen til Second Belt and Road Forum 27. april 2019. Ved konferencen om det, der også kaldes Silkevejsinitiativet, deltog højtstående ledere fra mange lande.

KINA

Kina øger fortsat sin internationale indflydelse. Det sker gennem aktiv deltagelse i eksisterende internationale institutioner, etablering af nye bilaterale partnerskaber, multilaterale samarbejdsfora og globale økonomiske initiativer. Kinesiske økonomiske aftaler og investeringer i udlandet afspejler en sammenblanding af økonomiske, diplomatiske og strategiske interesser. USA ser Kina som sin primære strategiske konkurrent og søger i stigende grad aktivt at modvirke Kinas udvikling. Kina moderniserer sit militær og vil fortsat styrke håndhævelsen af sine territoriale krav i Det Sydkinesiske Hav. Samarbejdet med Rusland styrkes, men gensidig skepsis består.

Under Xi Jinpings ledelse er Kina for alvor trådt frem på den internationale scene som en aktiv og global aktør, der ønsker større indflydelse på regionale og globale forhold. Den udvikling bliver i kinesiske mediers egen udlægning koblet til Xi Jinpings person og politiske lederskab. Kinas langsigtede mål handler både om at adressere de udfordringer, Kina nationalt står over for, og om at Kina skal spille en større og mere indflydelsesrig rolle internationalt.

Xi Jinping har samtidig centraliseret magten yderligere i Kinas Kommunistiske Parti omkring sig selv og sine nærmeste rådgivere. Der tolereres i stadigt mindre grad andre udlægninger af den politiske udvikling end den officielle. Magtkoncentrationen i Kinas Kommunistiske Parti kommer også til udtryk gennem styrkelse af partiorganisationen på alle administrative niveauer i det politiske system og af partienheder i kinesiske virksomheder, i uddannelsessystemet og i kinesiske medier.

Kina udvikler sig på flere områder i en stadigt mere repressiv retning. Kina fokuserer således bl.a. på en styrket anvendelse af højteknologiske og digitale løsninger til overvågning, indsamling af oplysninger og kontrol af befolkningen. Det sker i stadigt større grad bl.a. gennem brug af automatisk ansigtsgenkendelse og kunstig intelligens. Særligt i Xinjiang-regionen i det nordvestlige Kina anvendes højteknologien som middel til at overvåge og kontrollere det muslimske mindretal uighurernes religiøse praksis og begrænse deres rejsefrihed.

Kina har samtidig siden etableringen af Det Nationale Sikkerhedsråd i 2013 iværksat reformer af landets nationale sikkerhedslovgivning. Reformerne har blandt andet medført en række lovændringer og nye love relateret til Kinas nationale sikkerhed, heriblandt en opdatering af Kinas lov om kontraspionage (2014), Kinas nationale sikkerhedslov (2015), Kinas anti-terrorlov (2016), Kinas cybersikkerhedslov (2016) samt Kinas efterretningslov (2017). Sidstnævnte lov formaliserede de kinesiske efterretningstjenesters mulighed for at pålægge virksomheder, organisationer eller enkeltpersoner at udlevere oplysninger, der har betydning for Kinas nationale sikkerhed.

Helt overordnet står Kina imidlertid også over for en lang række udfordringer, særligt indenrigsøkonomisk. Det drejer sig om gældsætning, overskudskapacitet, lav produktivitet i sektorer domineret af statslige selskaber, en markant og hurtigt voksende andel af ældre borgere samt store udgifter til at løse landets miljøproblemer. Kina er samtidig i gang med en omstilling af økonomien fra at være eksport- og investeringsdrevet til at blive mere forbrugsdrevet.

Kinas økonomi har i mange år haft demografisk medvind, idet arbejdsstyrken er vokset relativt i forhold til andelen af unge og ældre. Denne udvikling er nu ved at vende, da der bliver relativt flere ældre mennesker i forhold til personer i den arbejdsdygtige alder fremover. Den demografiske udvikling giver derfor udfordringer for økonomien og forstærker behovet for øget produktivitet og omstilling til mere værdiskabende produktionsformer.

Omstillingen af den kinesiske økonomi udgør en meget stor udfordring for Kina, da fortsat økonomisk vækst er en af grundstenene i Kinas Kommunistiske Partis fortsatte legitimitet i befolkningen.

Den igangværende krise i Hongkong er en udfordring for ledelsen i Beijing. Årsagerne til, at situationen har udviklet sig til det niveau, der ses i dag, er mangeartede og komplekse. Den folkelige utilfredshed, der har ført til demonstrationerne, relaterer sig til forholdet mellem Hongkong og Kina, men også til forhold internt i Hongkong.

Hongkong er med sin juridiske særstatus fortsat vigtig for Kina og kinesiske virksomheder, der opererer globalt. Hongkongs økonomiske udvikling spiller dog ikke samme centrale rolle for Kinas økonomi, som tilfældet var, da Hongkong overgik fra britisk til kinesisk styre i 1997. Det er sandsynligt, at den kinesiske regering forholder sig afventende, i håb om at demonstrationerne langsomt vil aftage, og at regeringen vil udvise meget stor tålmodighed, før den iværksætter radikale tiltag.

Kinas 2049-mål

Kinas erklærede langsigtede mål er inden 2049, der er 100-året for Folkerepublikken Kinas grundlæggelse, at opbygge sin nationale styrke, øge sin internationale indflydelse og blive en global leder.

- Kina ønsker inden 2025 at have etableret et moderne, velstående samfund styret af et stærkt parti og et effektivt statsapparat. Kinas mål er samtidig at have opbygget multinationale, højteknologiske virksomheder, der er globalt konkurrencedygtige.
- Kina ønsker inden 2035 at styrke landets internationale gennemslagskraft og den kinesiske industri. Dette er med henblik på at gøre kinesiske virksomheder internationalt førende inden for innovation og højteknologi i en række prioriterede sektorer, så Kina, inden for disse sektorer, kan blive ledende.
- Kina vil, ifølge sin målsætning, i løbet af 15 år fra 2035 til 2049, sigte mod at blive førende politisk, teknologisk og kulturelt.

Disse langsigtede mål danner rammen for Kinas politiske prioriteter og udvikling de kommende årtier.

Kina styrker sin globale rolle og indflydelse

Kina fortsætter sin udvikling som en stadigt mere indflydelsessøgende aktør. Både regionalt og globalt søger Kina at styrke sin økonomiske og politiske indflydelse. Dette sker primært gennem styrkelse af både bilaterale og multilaterale samarbejdsprojekter og -aftaler.

Kina har inden for de seneste år været en central aktør i opbygningen af nye internationale institutioner, som Kina selv promoverer som supplementer til eksisterende globale fora. Det gælder bl.a. Asian Infrastructure and Investment Bank og Shanghai Cooperation Organization samt Kinas bilaterale samarbejde med 17 lande i Central- og Østeuropa, det såkaldte 17+1-samarbejde.

Kina formår også at påvirke de regionale økonomiske strukturer i Asien, Stillehavsområdet og Europa, og både Kinas regionale og globale engagement bliver i dag i høj grad båret frem af det kinesiske Silkevejsinitiativ (Belt & Road Initiative, BRI).

BRI har udviklet sig til et stadigt mere omfattende koncept, der rækker ud over Asien og omfatter en lang række lande i Afrika, Sydamerika og Europa, og også Arktis. Gennem investeringer i infrastruktur og øget samhandel søger Kina at fremme forbindelserne mellem Kina og den øvrige del af Asien, Afrika og Europa. BRI udnytter Kinas investeringskapital og overskudskapaciteten hos kinesiske statsejede og private virksomheder til at styrke relationerne med de deltagende lande.

Ud over at fungere som platform for Kinas styrkede kommercielle og handelsmæssige samarbejde med deltagende lande har BRI også et mere langsigtet strategisk sigte. I takt med at flere og flere lande knyttes til BRI, søger Kina således at skabe opbakning til landets regionale og globale strategiske prioriteter. Kina tager ofte initiativ til de bilaterale samarbejdsaftaler og projekter, der etableres inden for rammerne af BRI, mens det enkelte land som hovedregel finansierer projekterne. BRI er inden for de seneste år blevet mere omfattende og bredere forankret. Dette betyder også, at der er stadigt flere lande, der selv tager initiativ til at blive en del af BRI.

Kina promoverer aktivt landets egen udviklingsmodel som en model, der kan følges af andre lande, og dermed som et alternativ til særligt den vestlige liberale markedsbaserede udviklingsmodel. Promoveringen af Kinas økonomiske udviklingsmodel, hvor stat og parti bevarer den grundlæggende kontrol med markedsøkonomien, er særligt målrettet udviklingslande i Afrika, Sydøstasien og Centralasien. Her præsenteres Kinas udviklingsmodel som en mulighed for modernisering, hvor lande succesfuldt kan gennemføre økonomiske reformer og udvikling uden grundlæggende reformer af det politiske system.

Kinas omfattende engagement i andre lande sker også inden for det teknologiske område, hvor stadigt flere lande ser kinesiske aktører som attraktive samarbejdspartnere. Der er samtidig lande, som finder det attraktivt at benytte sig af kinesisk teknologi til overvågning af egen befolkning.

En række kinesiske teknologivirksomheder har på få år etableret sig som internationalt konkurrencedygtige. Investeringer i forskning og udvikling har f.eks. sikret kinesiske virksomheder en førerposition på bl.a. 5G-området, men har samtidig tiltrukket sig global opmærksomhed. Håndteringen af de teknologiske og sikkerhedsmæssige udfordringer forbundet med 5G- og kinesisk teknologi er hidtil blevet håndteret forskelligt og ikke koordineret af de enkelte lande i Europa. Der er i den forbindelse bl.a. opmærksomhed på spørgsmålet om den kinesiske efterretningslovgivning fra 2017 og risikoen for, at kinesiske efterretningstjenester i en given situation vil kunne pålægge kinesiske virksomheder at udlevere oplysninger.

Kina fortsætter sit målrettede investeringsfokus

Kinesiske økonomiske aftaler og investeringer i udlandet afspejler en sammenblanding af økonomiske, diplomatiske og strategiske initiativer, der understøtter Kinas udenrigspolitik og giver kinesiske virksomheder konkurrencefordele på globalt plan.

Med sin strategiske udviklingsplan Made in China 2025 fortsætter Kina sit målrettede fokus på at erhverve og udvikle avanceret teknologi. I dag markerer Kinas største teknologigiganter sig på det internationale marked som væsentlige konkurrenter til amerikanske og europæiske virksomheder. For at styrke denne udvikling målretter Kina i stigende grad sine udenlandske investeringer med henblik på at erhverve udenlandsk teknologi bl.a. til at styrke landets egen økonomiske udvikling.

Målsætningerne i Made in China 2025 i kombination med Kinas strategiske målsætninger for 2049 skal bl.a. opnås gennem økonomiske aftaler, målrettede direkte investeringer i udenlandske teknologivirksomheder, start-ups, indgåelse af joint venture-samarbejder samt aktieopkøb i udvalgte virksomheder. Dette er allerede sket i en lang række lande i Europa og Nordamerika.

Kinas udvikling mødes af skepsis og modstand i USA

Med udgangspunkt i USA's nationale sikkerhedsstrategi fra 2017 har den amerikanske regering anlagt en hård og kritisk linje over for Kina. Der er i USA en tendens til, at al kinesisk adfærd og aktivitet ses ud fra et strategisk og sikkerhedspolitisk perspektiv og en fortælling om en større bagvedliggende kinesisk strategi.

Den amerikanske kritik er rettet mod det, der opfattes som illegitim kinesisk adfærd inden for en række områder som handel, intellektuelle ejendomsrettigheder, teknologioverførsel og forsøg på politisk at øve indflydelse.

USA-Kina-relationen ses i den amerikanske regering i voksende grad som et nulsumsspil, hvor Kinas øgede vægt i det internationale system, særligt i Asien, sker på bekostning af USA's rolle og indflydelse.

USA søger både direkte og indirekte at få allierede og andre nationer til at støtte den amerikanske mere kritiske tilgang til Kina.

Spændingerne i de bilaterale relationer mellem USA og Kina afspejler den igangværende ændring i magtbalancen mellem de to lande – særligt i Asien. Kinas ønske om at spille en større rolle i regionen er blevet mødt af skepsis og modvilje i USA, der ikke viser tegn på at ville affinde sig med et mere toneangivende og indflydelsesrigt Kina.

Kina moderniserer militæret og vil fortsat hævde sine territoriale krav i Det Sydkinesiske Hav

Kinas militær gennemgår i disse år en omfattende modernisering. Det gælder både flåden, flyvevåbnet, hæren og militære cyberkapaciteter. Selv om Kina også øger sine evner til at udføre militære operationer globalt, er det fortsat magtbalancen i det vestlige Stillehav, der er Kinas primære prioritet.

Særligt flådens udbygning og modernisering har bevirket, at den nu har væsentligt mere moderne og nyere enheder end hhv. den amerikanske, japanske, sydkoreanske og taiwanske flåde. Sammen med den øvrige modernisering af Kinas militær vil det på langt til meget langt sigt rykke magtbalancen i Kinas favør, medmindre de andre lande udvider deres byggeprogrammer. Med bygningen af hangarskibe, større amfibieskibe, krydsere og udvidelse af marineinfanteriet vil Kinas evne til global anvendelse af militær magt på langt sigt kun overgås af USA's.

Det Sydkinesiske Hav vil fortsat være blandt Kinas højeste udenrigspolitiske prioriteter, og Kina vil øge sin tilstedeværelse og autoritet i Det Sydkinesiske Hav. Det er sandsynligt, at Kina vil fortsætte udbygningen af militære faciliteter på de kunstige øer i Det Sydkinesiske Hav, der kan styrke både kystvagtens og militærets myndighedsudøvelse i omstridte områder. Gennem diplomatiske initiativer, øget økonomisk samarbejde og tilbud om investeringer søger Kina samtidig at forbedre sit forhold til landene i regionen. Disse initiativer ændrer dog ikke på, at Kina fortsat vil hævde sine territoriale krav.

USA vil fortsat udfordre de kinesiske territoriale kravs legitimitet med rutinemæssige operationer, der dog ikke i sig selv vil føre til en forværring af det bilaterale forhold mellem USA og Kina.

Det er sandsynligt, at formålet med Kinas øgede myndighedsudøvelse fra både kystvagten og militærets side på mellemlangt til langt sigt er at gøre Kina i stand til at kontrollere og overvåge hele Det Sydkinesiske Hav.

Samarbejde med Rusland styrkes, men gensidig skepsis består

Udadtil styrker Kina og Rusland fortsat deres bilaterale relationer. Det sker gennem politisk, økonomisk og militært samarbejde og gennem øget koordination af udenrigspolitiske standpunkter. I juni 2019 indgik Rusland og Kina officielt et strategisk partnerskab med det formål at styrke deres bilaterale relation yderligere. Selv om en styrkelse af den bilaterale relation tjener begge lande som modvægt til politisk pres fra især USA, er en decideret alliance mellem Kina og Rusland fortsat usandsynlig. Især de to landes modstridende interesser i Centralasien er årsag til spændinger. Det er dog sandsynligt, at de to lande har en gensidig forståelse af modpartens engagement i regionen og forsøger at undgå at udfordre hinandens strategiske interesser.

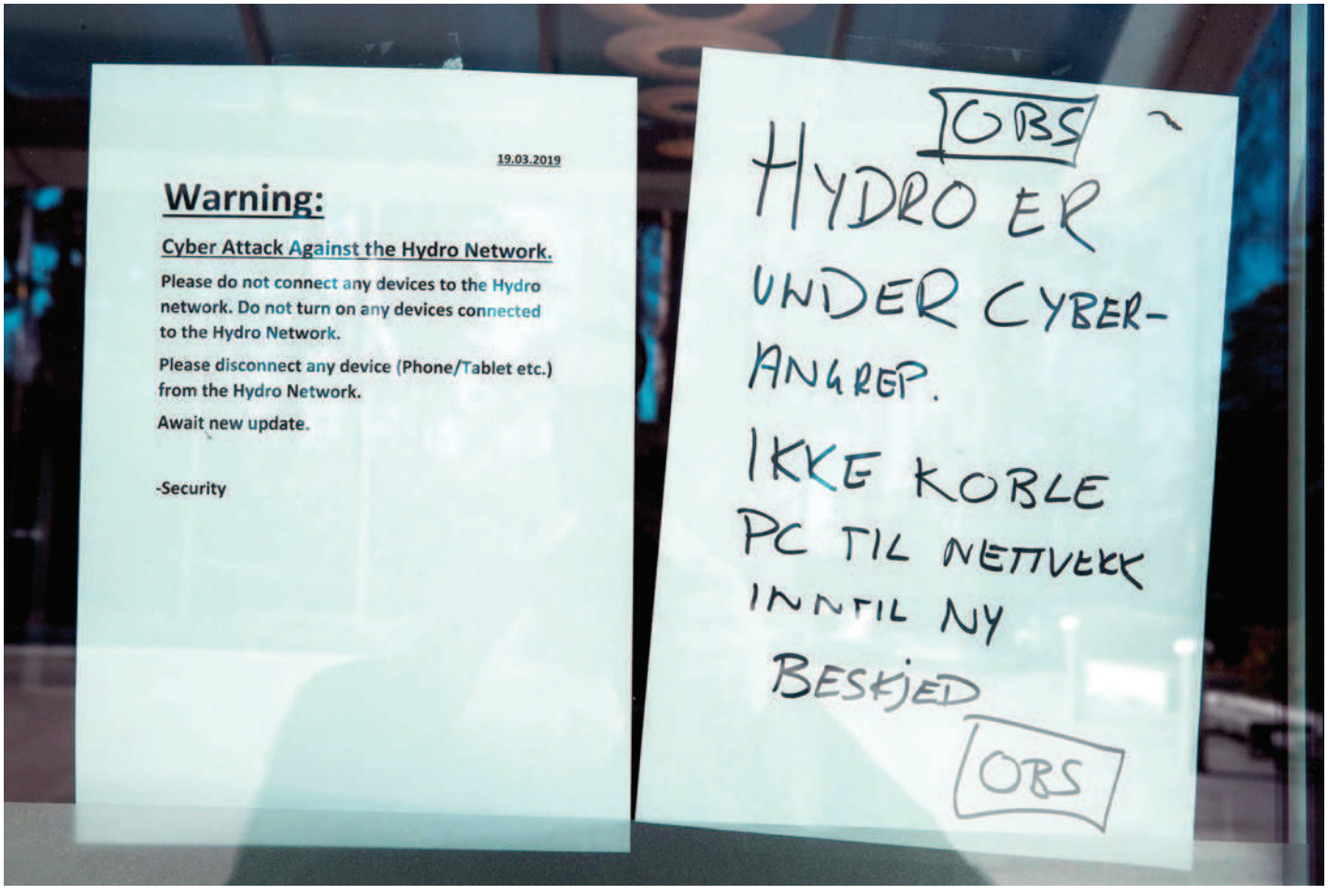

Advarselssedler sat op i forbindelse med cyberangreb mod Hydro 19. marts 2019.

CYBERTRUSLEN

Den meget høje cybertrussel mod Danmark er et grundvilkår. Cyberangreb kan få betydelige konsekvenser for danske virksomheder og myndigheder. Særligt kriminelles og statslige aktørers angreb truer danske interesser. Flere typer aktører angriber internettets infrastruktur, hvilket kan påvirke tilliden til, at almindelig it-sikkerhed beskytter danske organisationer tilstrækkeligt.

Cybertruslen er fortsat blandt de mest alvorlige trusler mod Danmark og danske interesser. Truslen kommer særligt fra cyberspionage og cyberkriminalitet. Kriminelle hackere og fremmede stater kan i værste fald påvirke leveringen af samfundsvigtige ydelser, da mange ydelser er afhængige af digitale systemer. Den fysiske verden er i meget høj grad digitaliseret. Det betyder, at angreb rettet mod digitale systemer i stigende grad har en effekt i den fysiske verden.

Cyberangrebs effekt i den fysiske verden kan f.eks. komme til udtryk i form af store økonomiske tab for danske virksomheder eller afbrydelse i leveringen af vitale ydelser som f.eks. strøm. For danske myndigheder kan cyberangreb eksempelvis betyde, at systemer ikke er i drift, eller at sensitiv og værdifuld viden stjæles eller ødelægges. Destruktive cyberangreb, hvor formålet er at skade eller ødelægge fysiske objekter, data, information eller software, er mindre sandsynlige, men vil ved gennemførelse i høj grad påvirke den fysiske verden.

Cyberangreb har forskellige formål

Cyberangreb kan få alvorlige konsekvenser for Danmark. Cyberspionage kan både påvirke dansk sikkerhed og dansk konkurrencedygtighed. Cyberkriminalitet kan i værste fald betyde, at virksomheder og myndigheder ikke kan levere samfundsvigtige ydelser. Det er også muligt, at danske virksomheder og myndigheder i udlandet vil blive ramt af følgevirkninger af destruktive cyberangreb mod mål uden for Danmark.

Cyberspionage udføres af stater med betydelige kapaciteter og udgør en alvorlig trussel mod Danmark. Fremmede stater forsøger aktivt, systematisk og kontinuerligt at spionere mod danske mål. Cyberspionage kan medføre tab af intellektuel ejendom og sensitiv strategisk eller sikkerhedspolitisk viden og kan dermed både påvirke Danmarks sikkerhed, økonomi og konkurrencedygtighed.

Fremmede staters forsøg på cyberspionage er især rettet mod Udenrigsministeriets og Forsvarsministeriets myndighedsområder. Inden for disse myndighedsområder er stater bl.a. interesserede i information, der relaterer sig til NATO, EU og Arktis. Fremmede staters cyberspionage mod det udenrigs- og forsvarspolitiske område er et vedvarende vilkår, der kan påvirke danske interesser både på kort og langt sigt. Stater forsøger også jævnligt at kompromittere andre danske myndigheder.

Danske virksomheder er også fortsat mål for spionage. Nogle lande forsøger aktivt at stjæle intellektuel ejendom og anden kommerciel viden. Andre lande har flere gange beskyldt Kina for at stå bag omfattende cyberspionage mod offentlige myndigheder og private virksomheder i hele verden.

FE forventer, at aktører vil kombinere cyberspionage med andre værktøjer i forbindelse med konflikter og kriser. Stater bruger cyberspionage til den indledende kortlægning af andre staters kritiske infrastruktur. Den viden kan efterfølgende bruges til at udføre destruktive cyberangreb, hvis en konflikt eskalerer.

Udvalgte staters cyberkapaciteter

Rusland

Rusland bruger betydelige kræfter på at fremme sine interesser i landets nærområde og andre områder af strategisk betydning og anvender bl.a. cyberkapaciteter til dette formål. Den russiske stat råder over omfattende kapacitet til at udføre cyberspionage og destruktive cyberangreb, der kan understøtte Ruslands strategiske og sikkerhedspolitiske interesser samt landets militære operationer. Rusland er fortsat en førende og yderst aktiv aktør på cyberområdet.

Kina

Kina råder over avancerede cyberkapaciteter, som landet anvender til at fremme sine interesser. Det er sandsynligt, at en igangværende reorganisering af Kinas militære cyberkapaciteter vil gøre det muligt at opnå synergieffekter i det kinesiske militærs cyberstyrker. FE vurderer, at disse effekter vil betyde, at den kinesiske militære cyberspionage på kort sigt vil blive mere sofistikeret og sværere at opdage og dermed mere effektiv til at indhente oplysninger.

Iran

Iran har i flere år udviklet sin evne til at gennemføre cyberangreb. Ud over cyberspionage har iranske hackergrupper sandsynligvis stået bag destruktive cyberangreb, der slettede data. De destruktive cyberangreb har primært ramt mål i Irans nærområder.

Nordkorea

Nordkorea har betydelige evner til at gennemføre forskellige typer cyberangreb, herunder destruktive angreb. Disse angreb er især rettet mod Sydkorea, men Nordkorea er sandsynligvis villigt og i stand til at udføre større cyberangreb mod mål i andre lande Der er desuden tegn på, at Nordkorea beriger sig via cyberkriminelle angreb.

Ransomwareangreb

Ved et ransomwareangreb bliver data og systemer på offerets computer holdt som gidsel, da de krypteres og derved bliver utilgængelige for offeret. Aktøren bag kræver en løsesum for at give offeret adgang til sine data igen.

Dansk virksomhed ramt af omfattende ransomware cyberangreb

I september 2019 lukkede den danske virksomhed Demant for it-systemer på tværs af lokationer efter et ransomwareangreb. Angrebet har ifølge Demant påvirket firmaet på tværs af kerneprocesser såsom distribution, produktion og udvikling. Demant estimerer, at det samlede økonomiske tab forbundet med angrebet vil være mellem 550 og 650 mio. kr. i 2019.

Hydro tabte 650 mio. norske kroner

I marts 2019 blev den globale virksomhed Hydro ramt af et målrettet ransomwareangreb. Angriberne brugte en version af ransomwaren LockerGoga, der var tilpasset det specifikke angreb på Hydro.

Angrebet resulterede i omfattende driftsforstyrrelser og økonomiske omkostninger på 650 mio. norske kroner.

Kriminelles målrettede cyberangreb truer danske organisationer

Kriminelle hackere udfører fortsat cyberangreb, der kan få alvorlige konsekvenser for danske virksomheders og myndigheders økonomi og omdømme.

Kriminelle udfører på globalt plan i stigende grad målrettede ransomwareangreb mod myndigheder og virksomheder. Ransomwareangreb mod samfundsvigtige danske virksomheder og myndigheder kan i værste fald påvirke deres drift og de kerneydelser, de leverer. Det har eksempelvis været tilfældet i USA, hvor lokalt politi og lokale alarmcentraler i flere tilfælde midlertidigt har været nødt til at skifte til mindre effektive manuelle systemer på grund af ransomwareangreb.

De kriminelle hackernetværk, der står bag målrettede ransomwareangreb, er kendetegnede ved at arbejde organiseret og professionelt. Angrebene udføres ofte over en længere periode, hvor hackerne bruger tid på at forstå det netværk, de har angrebet, for efterfølgende at kunne ramme, hvor det gør mest ondt. De kriminelle, der udfører målrettede ransomwareangreb, går ofte efter mål, hvor de forventer, at de kan få en høj løsesum. Det er også muligt, at hackere, der kompromitterer en virksomhed, vil videresælge adgangen til andre hackere, der efterfølgende kan gennemføre selve angrebet på systemerne.

Målrettede ransomwareangreb er et eksempel på, at nogle kriminelle og statslige aktører bruger de samme metoder og teknikker. Hvor cyberkriminelle tidligere har søgt at omdanne cyberangreb til profit hurtigt, udviser flere kriminelle netværk i dag en højere grad af tålmodighed og vedholdenhed.

Et eksempel på dette er beskrevet i de amerikanske myndigheders anklageskrift fra november 2018 mod aktørerne bag den såkaldte SamSam-ransomware. SamSam blev brugt i en lang række angreb mod samfundsvigtige myndigheder og virksomheder i USA i perioden 2015 til 2018. SamSam-angrebene blev udført i faser. Først tiltvang aktørerne sig adgang til ofrenes netværk ved at udnytte offentligt kendte sårbarheder i servere. Herefter benyttede hackerne sofistikerede værktøjer til at kortlægge ofrenes netværk for derefter at udvide deres adgang til flere dele af netværket. SamSam-aktørerne brugte i nogle tilfælde flere uger på kortlægningsfasen. Hackerne krypterede herefter data på tværs af netværk på én gang, hvorefter der blev stillet krav om løsesum.

I udlandet har målrettede ransomwareangreb ramt ofre på tværs af mange sektorer, bl.a. offentlige myndigheder og skoler samt ofre i sundheds-, søfarts- og transportsektorerne. Målrettede ransomwareangreb kan ramme alle typer virksomheder og myndigheder, og der er således ikke en specifik offerprofil.

Andre typer cyberkriminalitet udgør også fortsat en trussel

Danske myndigheder og virksomheder bliver også ramt af andre typer cyberkriminalitet end ransomwareangreb, såsom bedrageri gennem såkaldt direktørsvindel, tyveri af finansielle og personfølsomme oplysninger og andre former for afpresning, hvor kriminelle påstår at have hacket sig frem til kompromitterende informationer om ofret.

Mens en del angrebsmetoder er velkendte og fortsat bruges aktivt, udvikler truslen fra cyberkriminelle sig konstant.

Med nye teknologier følger ofte nye sårbarheder, som hackere vil forsøge at udnytte. Det kan eksempelvis gøre sig gældende, når virksomheder og myndigheder lancerer nye borger- og kundevendte digitale services.

Truslen fra destruktive cyberangreb mod Danmark

På kort sigt er det mindre sandsynligt, at fremmede stater har intentioner om at rette destruktive cyberangreb, der ødelægger eller forandrer data eller software, mod danske samfundsvigtige funktioner. Truslen kan dog ændre sig, hvis Danmark kommer i konflikt med lande, der har kapacitet til at udføre destruktive cyberangreb.

Flere lande opbygger bl.a. kapacitet til at udføre destruktive cyberangreb, der kan bruges i forbindelse med en militær eller skærpet politisk konflikt. En del af denne opbygning består i at kortlægge kritisk infrastruktur. Hackerne går bl.a. efter virksomheder, som arbejder med kritisk infrastruktur, og udforsker virksomhedernes netværk for at få adgang til industrielle kontrolsystemer.

FE's definition af destruktive cyberangreb dækker cyberangreb med meget forskellige konsekvenser, rangerende fra slettede data til fysisk ødelæggelse. Destruktive cyberangreb har oftest medført ødelæggelse af data, der er blevet slettet eller gjort utilgængelig af malware og værktøjer, der i fagsprog kaldes wipere. Ødelæggelse og manipulation af data i industrielle kontrolsystemer har i nogle tilfælde ført til driftsforstyrrelse og nedbrud. I et enkelt tilfælde for flere år siden har et destruktivt cyberangreb mod Irans nukleare program medført fysisk ødelæggelse uden for it-systemer.

Det er muligt, at danske virksomheder og myndigheder i udlandet vil blive ramt af følgevirkninger af destruktive cyberangreb mod mål uden for Danmark, såsom strømafbrydelser eller mistet netværksadgang. Det gælder især danske virksomheder og myndigheder, der er til stede i lande, hvor denne type angreb er mest udbredt, herunder Sydkorea, Ukraine og Saudi-Arabien.

En italiensk underleverandør til olieindustrien, Saipem, blev i december 2018 ramt af et destruktivt cyberangreb, som slettede data på flere hundrede af virksomhedens computere verden over. Saipem er bl.a. underleverdør til det statsejede saudiarabiske olieselskab, Saudi Aramco. Angrebet viste, at virksomheder, ud over at blive ramt af følgevirkninger af angreb, der ikke er målrettet dem, også kan blive udset som specifikke mål for cyberangreb, hvis de har aktiviteter i konfliktzoner.

Diplomatiske og militære kriser resulterer i flere cyberangreb

Cyberangreb bruges som et politisk værktøj, og flere stater opbygger kapacitet til og bruger cyberangreb til at påvirke andre lande. I forbindelse med konflikter og kriser i udlandet udfører stater forskellige typer cyberangreb. Konflikter kan medføre en stigning i antallet af cyberangreb, hvilket også kan ramme danske interesser.

En konflikt mellem andre stater kan eksempelvis betyde forøget cyberspionage rettet mod danske myndigheder, da stater ofte styrker deres indsats for at få oplysninger om en modstander eller dennes allierede i forbindelse med konflikten. Danske interesser kan også blive påvirket af destruktive cyberangreb rettet mod danske virksomheder, der er geografisk placeret i konfliktzoner eller har relationer til virksomheder i disse områder.

Nogle stater vil udnytte beskyldninger om cyberangreb som et middel i forbindelse med kriser. Det kan skabe usikkerhed både i befolkningen og hos beslutningstagere, bl.a. fordi det kan være svært med sikkerhed at be- eller afkræfte, at et cyberangreb har fundet sted, og hvilken effekt det konkret har haft.

Krisers effekt i den digitale verden kunne ses i foråret 2019, da antallet af cyberangreb rettet mod amerikanske virksomheder og kritisk infrastruktur steg i forlængelse af øgede spændinger mellem USA og Iran. Situationen førte også til, at den amerikanske præsident offentligt udtalte, at USA, som en reaktion på Irans nedskydning af en amerikansk drone, havde gennemført et cyberangreb mod mål i Iran.

Destruktive cyberangreb

FE definerer et destruktivt cyberangreb som et cyberangreb, hvor den forventede effekt er død, personskade, betydelig skade på fysiske objekter eller ødelæggelse eller forandring af informationer, data eller software, så de ikke kan anvendes uden væsentlig genopretning.

Angrebsmetoder

Cyberangreb via internettets kritiske infrastruktur og mod leverandører udgør en trussel mod danske virksomheder og myndigheder. Offentlig udbredelse og tyveri af værktøjer til cyberangreb kan medvirke til, at truslen fra bestemte aktører eller angrebsmetoder stiger med kort varsel. Cyberangreb forbliver et attraktivt værktøj for flere typer aktører, bl.a. fordi det er nemt for hackere at skjule deres identitet og dermed undgå sanktioner.

Cyberangreb på eller via internettets kritiske infrastruktur udgør en trussel, fordi de kan påvirke internettets integritet og tilliden til, at almindelig it-sikkerhed kan beskytte organisationer mod cyberangreb.

Ved at angribe internettets infrastruktur som eksempelvis internettets telefonbog, de såkaldte Domain Name Servere (DNS), kan aktører ramme mange ofre samtidig og omgå almindelige it-sikkerhedsforanstaltninger. Truslen mod internettets infrastruktur kan ramme på tværs af alle systemer, som er afhængige af internettet.

Hackere kan med en kompromittering af DNS-systemet, et såkaldt DNS-hijack, både omdirigere og stjæle internet- og mailtrafik. Både statslige aktører og cyberkriminelle gør brug af denne type angreb. Hackergrupper forsøger at udføre cyberspionage, omdirigere internettrafik til falske hjemmesider for at opsnappe adgangskoder til digitale tjenester, sprede malware eller vise reklamer, som genererer en indtægt.

Der blev udført flere kompromitteringskampagner via DNS-systemet i 2019. Angrebene ramte bl.a. ofre i Schweitz, Grækenland, Sverige, Cypern, USA og en række lande i Mellemøsten og Nordafrika. Hackerne kompromitterede bl.a. den organisation, der administrerer det græske top-level domæne ".gr", og havde adgang til deres netværk i flere dage. Et top-level domæne er det, der står efter punktummet i en hjemmesides adresse, såsom ".dk" eller ".com".

De såkaldte Border-Gateway-Protocol-routere (BGP-routere), som bruges til at rute data mellem de netværk, der tilsammen udgør internettet, er også blevet misbrugt af hackere. Såkaldte BGP-hijacks kan bruges til at omdirigere, overvåge, ændre eller stjæle store mængder internettrafik. Succesfulde BGP-hijacks er komplekse, og det er derfor sandsynligt, at kun stater og få sofistikerede cyberkriminelle grupper er i stand til at udføre denne type angreb. I april 2018 lykkedes det således udenlandske cyberkriminelle at stjæle kryptovaluta ved hjælp af et BGP-hijack.

Et BGP-hijack kan på grund af internettets opbygning påvirke danske internetbrugere, uanset hvor i verden det finder sted. Ud over at omdirigere internettrafik kan et BGP-hijack medføre, at dele af internettrafikken bliver langsom eller afbrudt. Uden effektiv overvågning af ændringer i BGP-routning kan et BGP-hijack, som ikke giver trafikforstyrrelser, potentielt være effektivt flere uger.

Overbelastningsangreb, hvor en digital service belastes, så den bliver utilgængelig, eksempelvis ved hjælp af Distributed-Denial-of-Service- (DDoS) angreb, udgør også en trussel mod internettets infrastruktur. De fleste overbelastningsangreb er rettet mod hjemmesider og påvirker kun ejeren og brugerne af de services, som hjemmesiden tilbyder. Et overbelastningsangreb mod en DNS-server kan imidlertid ramme alle de brugere, der anvender den pågældende DNS-server. Der kan for eksempel være tale om alle kunder hos en internetudbyder. Kraftige overbelastningsangreb kan potentielt overbelaste centrale routere eller andre netværkskomponenter hos en internetudbyder.

Leverandører rammes af cyberangreb

Cyberangreb udført mod eller via underleverandører udgør også en alvorlig trussel mod danske virksomheder og myndigheder. Denne type angreb kan være vanskelig at opdage, og et succesfuldt angreb kan ramme flere organisationer. Cyberangreb mod leverandører kan ud over de alvorlige konsekvenser for den enkelte virksomhed eller myndighed også få negativ indflydelse på leverandørernes partnere, kunder og brugere.

Leverandører har ofte uhindret adgang til mange af deres kunders netværk og data. Ved blot at kompromittere én leverandør kan en aktør potentielt få mulighed for at bevæge sig uhindret på tværs af adskillige kunders netværk og data.

Aktører forsøger også at kompromittere leverandører på tværs af landegrænser. Det kan f.eks. være, at der er lavere cybersikkerhed i en leverandørs underafdeling i et givent land, som gør det lettere at kompromittere leverandørens øvrige systemer. Hvis ikke leverandørens netværk er segmenterede på tværs af afdelinger, kan det give en aktør mulighed for at bevæge sig gennem netværk på tværs af landegrænser.

Flere store internationale leverandører er gennem de seneste år blevet kompromitteret eller forsøgt kompromitteret. Nogle af disse leverandører udbyder også deres tjenester til myndigheder og virksomheder i Danmark. I 2018 blev elektronikgiganten ASUS hacket. Virksomhedens officielle software, ASUS Live Update tool, blev inficeret med malware. Det betød, at brugere, som opdaterede programmet, downloadede en kompromitteret udgave af ASUS' software, der kunne give hackerne adgang til computerne.

Et cyberangreb mod en virksomhed via en leverandør kan få alvorlige økonomiske konsekvenser. Det viste et angreb mod luftfartsselskabet British Airways, der stod på fra august til september 2018. Et sikkerhedshul i en af British Airways' underleverandørers systemer gjorde det muligt for kriminelle hackere at indsætte ondsindet kode i British Airways' system, som lod dem gemme navne og e-mails på passagerer. De fik også adgang til passagerers kreditkortnumre og de tilhørende udløbsdatoer og CVV-numre, når kunderne indtastede disse på hjemmesiden. British Airways vurderer, at op mod 380.000 kunder blev ramt af angrebet. I forlængelse af angrebet fik British Airways i juli 2019 en bøde på 1.5 mia. kr. for ikke at leve op til EU's databeskyttelsesforordning.

Effektive angrebsmetoder udbredes hurtigt

Hackere bruger de angrebsmetoder, der virker. Det betyder, at en populær angrebsmetode hurtigt kan sprede sig fra andre dele af verden og blive rettet mod mål i Danmark. Det er derfor relevant for danske virksomheder og myndigheder løbende at følge med i, hvilke konkrete angrebsmetoder myndigheder, it-sikkerhedsfirmaer og andre relevante kilder rapporterer om.

Både dygtige og mindre dygtige hackere kan i dag købe hackerværktøjer på internettet. Det betyder, at selv hackere med begrænsede tekniske evner kan få adgang til effektive værktøjer.

DDoS-angreb mod DSB

DSB blev i september 2019 udsat for et DDoS-angreb, der gjorde flere dele af DSB's online services, bl.a. billetsalg via DSB app'en og DSB's hjemmeside, utilgængelige i flere timer. Angrebet havde dog ingen effekt på afviklingen af DSB's togafgange.

Ransomwaren GandCrab er et eksempel på et effektivt cyberkriminelt værktøj, der bredte sig hurtigt. GandCrab er en ransomware-as-a-service, som cyberkriminelle kan få adgang til via internettet. Bagmændene bag GandCrab lukkede i maj 2019 for adgangen til GandCrab og påstod, at den havde indtjent to mia. amerikanske dollars fra januar 2018 til maj 2019.

Truslen fra forskellige typer cyberangreb kan stige pludseligt. Det skete bl.a. i foråret 2019, dels med en voldsom stigning i antallet af såkaldte sextortion mails, hvor cyberkriminelle afpresser ofret ved at påstå at have private oplysninger om eller billeder og videooptagelser af ofret, og dels med en omfattende phishing-kampage rettet mod Office 365-brugere. Kriminelle hackeres villighed og evne til hurtigt at ændre taktik betyder, at truslen fra cyberkriminalitet konstant udvikler sig.

Angribernes mulighed for at skjule deres identitet gør cyberangreb til et attraktivt værktøj

Cyberangreb er et attraktivt værktøj for flere typer aktører, bl.a. fordi det er vanskeligt for ofre med sikkerhed at afgøre, hvem der står bag. Det betyder, at angribere ved at bruge cyberangreb løber en mindre risiko for at blive ramt af sanktioner eller retsforfølgelse end ved konventionelle angreb.

Statsstøttede hackergrupper har eksempelvis stjålet malware og infrastruktur hos hinanden. Den stjålne malware og infrastruktur er blevet benyttet til at kompromittere udenrigsministerier, universiteter og virksomheder.

Tyveri og genbrug af andre gruppers malware gør det vanskeligt at afklare, hvilken aktør der står bag et angreb. Derudover kan tyveri af malware og infrastruktur også medføre, at et offer, der bliver kompromitteret af en given aktør, kan risikere også at blive kompromitteret af andre hackere, der har fået adgang til den samme infrastruktur.

Både kriminelle og statslige aktører, der ønsker at få adgang til viden, benytter almindeligt udbredte værktøjer, såsom malware der kan findes online. Ved at bruge bredt tilgængelig malware anonymiseres cyberangreb til en vis grad, idet malwaren ikke bruges eksklusivt af en bestemt kendt gruppe.

Pansret politibil foran retsbygningen i Bruxelles, januar 2019, i forbindelse med retssagen mod Mehdi Nemmouche, som blev dømt for at stå bag terrorangrebet ved Det Jødiske Museum i Bruxelles i 2014, hvor fire blev skudt og dræbt. Angrebet var det første af flere angreb i Europa udført af Syrienskrigere.

TERRORISME

Der er fortsat en alvorlig terrortrussel fra militante islamister mod Vesten, men trusselsbilledet er ændret. Det skyldes især en massiv militær og efterretningsmæssig kontraterrorindsats mod ISIL og al-Qaida. Antallet af terrorangreb i Vesten udført af militante islamister nåede et hidtil uset niveau i de år, hvor ISIL stod territorielt stærkest i Syrien. I dag er antallet faldet til et niveau, der er sammenligneligt med perioden op til, at ISIL udråbte sit kalifat i 2014. De militante islamisters intentioner om at ramme Vesten er imidlertid uændrede.

Den globale terrortrussel har ændret sig. De to toneangivende militante islamistiske grupper, ISIL og al-Qaida, er i dag svækkede og har været tvunget til at koncentrere sig om egen overlevelse og lokale og regionale kampe. De er imidlertid langt fra besejrede, men fastholder deres ambitioner både regionalt og globalt og formår fortsat at inspirere sympatisører både i Vesten og i mange regioner verden over.

Tabet af et fysisk kalifat har nedsat ISIL's evne til fra centralt hold at dirigere store angreb mod Vesten. ISIL-lederen Abu Bakr al-Baghdadis død ændrer ikke umiddelbart ISIL's operative kapacitet eller intention.

En massiv kontraterrorindsats og tabet af centrale lederskikkelser har påvirket både ISIL's og al-Qaidas evne til at udføre og inspirere til terrorangreb. Drivkræfterne bag terrortruslen er dog ikke blevet mindre, og truslen fra militante islamistiske grupper og sympatisører vil vare ved i mange år frem. Ud over truslen fra militante islamister er trusselsbilledet på terrorområdet i Vesten de senere år blevet præget af et øget antal angreb fra højreekstremister.

Terrortruslen mod Vesten

Terrortruslen mod Vesten kommer fortsat primært fra militante islamister. Den væsentligste trussel udspringer fra enkeltpersoner og små celler, som udfører relativt simple angreb med begrænset planlægning og begrænsede ressourcer. Hjemvendte fremmedkrigere kan ligeledes udgøre en trussel mange år frem.

I 2014 udråbte terrorgruppen ISIL et islamisk kalifat i et område dækkende en stor del af det nordlige Irak og det østlige Syrien. ISIL's selvudråbte kalifat tog en form og et omfang, der var uden historisk fortilfælde. Det tiltrak et meget højt antal fremmedkrigere fra hele verden og resulterede samtidig i en øget terrortrussel mod Vesten. ISIL evnede i årene mellem 2014 og 2017 at planlægge og gennemføre flere store og relativt komplekse angreb i Europa. Samtidig var gruppen i stand til at radikalisere, inspirere og vejlede sympatisører i at udføre angreb, også i deres vestlige hjemlande. Det resulterede i, at militante islamister inden for få år udførte et højt antal større og mindre terrorangreb i Vesten.

Parallelt med at ISIL er blevet militært nedkæmpet i Syrien og Irak, har vestlige myndigheder oprustet deres kontraterrorindsats. Som resultat er mange ledende medlemmer af ISIL blevet dræbt. Gruppens kapacitet til at dirigere terrorangreb i Vesten fra centralt hold er i dag også reduceret, og selv om ISIL fortsat producerer propaganda, evner gruppen ikke længere at gøre det i samme omfang som tidligere.

Tiden med ISIL's selvudråbte kalifat efterlader et forandret trusselsbillede, selv om den varede kort. Antallet af angreb kan hurtigt stige igen, hvis presset på ISIL og andre terrorgrupper lettes. ISIL's historie står for mange fortsat som et bevis på, at et islamisk kalifat er opnåeligt, og gruppens militære sejre bliver fortsat glorificeret i radikaliserede kredse. ISIL har sat nye standarder for terroristers udnyttelse af propaganda, våbenteknologi og ekstrem voldsudøvelse. Det vil kunne inspirere islamistiske miljøer i lang tid fremover, men også potentielt have indflydelse på navnlig højreekstremistiske miljøer i vestlige lande.

Samtidig er ISIL langt fra besejret i Syrien og Irak. Gruppen har parallelt med tabet af territorium formået at transformere sig til en effektiv oprørs- og terrorgruppe, der har netværk i det meste af både Syrien og Irak. På trods af al-Baghdadis død vil ISIL forsøge at udnytte de ændrede magtforhold i det nordlige Syrien efter den tyrkiske militære indgriben til igen at konsolidere sig.

Lederskabet har fortsat ambitioner om at ramme mål i Vesten, og oprettelsen af nye undergrupper samt angreb i en række forskellige regioner har vist, at ISIL's ideologi og eksistens fortsat kan inspirere lokale grupper og netværk til på egen hånd at udføre terrorangreb mod lokale og vestlige mål.

Al-Baghdadi udgjorde som såkaldt kalif personificeringen af en islamisk stat. Det resterende lederskabs håndtering af den nye situation vil være afgørende for gruppens fremtid, da hans død kan skabe interne stridigheder, og gruppen og dens status i forvejen er under pres. Al-Baghdadis død påvirker umiddelbart ikke ISIL's kapacitet og har ikke direkte effekt på terrortruslen fra gruppens netværk, der stadig har intention om at udføre angreb mod Vesten.

Al-Qaidas ledelse har ligeledes stadig ambitioner om at ramme mål i Vesten. Som resultat af mange års intensiv kontraterrorindsats råder gruppen dog ikke over samme kapaciteter som tidligere. Flere af al-Qaidas regionale undergrupper er imidlertid blevet styrket i de seneste år, men har indtil videre prioriteret regionale mål.

Militante højreekstremister har i de seneste år udført flere terrorangreb i Vesten mod minoriteter og politiske modstandere. Trods interne forskelligheder deler de militante højreekstremister typisk fjendebilleder og til en vis grad ideologisk overbevisning. De er i stigende grad internationalt forbundne og danner især virtuelle netværk på tværs af landegrænser. Imidlertid opererer de ofte alene. Terrortruslen fra militante højreekstremister vil også fremover være et emne, der vil optage vestlige sikkerheds- og efterretningstjenester.

Terrortruslen indefra

I dag udspringer den væsentligste terrortrussel i Vesten fra enkeltpersoner og små celler, som udfører relativt simple angreb med begrænset planlægning og begrænsede ressourcer. Propaganda, udførlige bombemanualer og vejledning i at udføre terrorangreb er nemt tilgængelige på internettet. Det gør det lettere for personer og netværk uden tidligere ophold hos eller forbindelse til terrorgrupper at planlægge og gennemføre angreb i deres hjemlande.

Radikalisatorer og hjemvendte fremmedkrigere udgør derudover en betydelig faktor i trusselsbilledet i vestlige lande. Siden 2016 er det kun lykkedes få vestlige fremmedkrigere at rejse tilbage til deres ophavslande fra Syrien og Irak. I modsætning til dem, der kom hjem før 2016, har flere af de fremmedkrigere, der vil returnere i den kommende tid, mere aktivt tilvalgt den ekstreme

voldsudøvelse, der i stigende grad karakteriserede ISIL's herredømme.

Terrortruslen i Europa påvirkes derudover af fraværet af en oplagt, tilgængelig konfliktzone at rejse ud til. Mellem 2013 og 2016 rejste over 5.000 personer fra Europa til Syrien for at tilslutte sig ISIL og al-Qaida-relaterede grupper. Konflikten i Syrien har haft en kraftigt radikaliserende effekt på islamistiske miljøer, men har paradoksalt nok også fungeret som en slags ventil, der for en periode drænede Europa for et stort antal af de mest radikaliserede personer. Det har ikke været tilfældet siden 2016. Sammenholdt med det betydelige antal radikaliserede personer, der vil blive løsladt fra europæiske fængsler, vil dette kunne påvirke de radikaliserede islamistiske miljøer i Europa i de kommende år.

ISIL er en regional terror- og oprørsgruppe med global gennemslagskraft

ISIL's overordnede ledelse og organisationsstrukturer er kraftigt reduceret, efter at ISIL er blevet territorielt nedkæmpet. ISIL har dog overlevet kalifatets kollaps og udgør i dag en effektiv oprørs- og undergrundsbevægelse i både Syrien og Irak. Gruppen har netværk og sympatisører i hele regionen. Derudover har gruppen erklærede provinser og underafdelinger i en række lande og regioner samt personer og netværk, der sympatiserer med gruppen i mange lande verden over.

ISIL vil udgøre en trussel mange år frem i Syrien og Irak bl.a. grundet den manglende statslige kontrol over store landområder og ISIL's fortsatte forankring i dele af lokalbefolkningen. Det gælder ikke mindst i det nordlige Syrien, hvor ISIL vil forsøge at udnytte det spillerum, der vil opstå pga. det øgede tyrkiske pres mod kurderne, som ikke længere vil kunne spille den samme centrale rolle i kampen mod ISIL som hidtil.

ISIL's kapacitet til fra centralt hold at dirigere terrorangreb i Vesten er reduceret, men gruppen har forsøgt at tilpasse sig kontraterrorpresset gennem opbygningen af nye strukturer, som gør den i stand til både at gennemføre angreb regionalt og ekspandere globalt.

I april 2019 udførte militante islamister et omfattende terrorangreb i Sri Lanka, hvor både hoteller og kirker blev ramt.

Gruppens fortsatte gennemslagskraft er afspejlet i, at den har etableret flere nye underafdelinger og provinser. Det blev i april 2019 fremhævet af den afdøde leder, al-Baghdadi, i en tale, hvor han nævnte flere nye ISIL-provinser, ligesom han hyldede terrorangrebet i april 2019 i Sri Lanka og ISIL's kampe i Irak og Syrien. Det er sandsynligt, at ISIL's ledelse fortsat på kort sigt vil have fokus på at øge sin kapacitet og gennemslagskraft uden for Syrien og Irak. Det skyldes både, at gruppen er presset i Syrien og Irak, og at den ønsker at bevare sin globale relevans.

At ISIL stadig formår at inspirere til terrorangreb globalt kom bl.a. til udtryk ved et terrorangreb i Marokko i december 2018, hvor en ISIL-inspireret celle dræbte en norsk og en dansk turist, og ved det omfattende terrorangreb i Sri Lanka. I begge tilfælde blev angrebene udført af lokale celler, der forud for angrebene havde erklæret troskab til ISIL, selv om ingen af cellerne havde forbindelse til ledende personer i gruppen.

Derimod var der tale om gerningsmænd, der havde haft et uforløst ønske om at tilslutte sig ISIL i Syrien eller Irak, hvilket sandsynligvis var en medvirkende årsag til, at de i stedet udførte angrebene lokalt. Det er sandsynligt, at der fremover vil komme flere af den type angreb. ISIL's ledelse eller officielle undergrupper behøver således ikke nødvendigvis at være involveret i at planlægge eller udføre angreb for at fastholde ISIL's varemærke som en slagkraftig og global terrorgruppe.

Al-Qaida er presset, men har stadig ambitioner om at angribe Vesten

På trods af mange års målrettet kontraterrorindsats udgør al-Qaida fortsat en trussel mod Vesten. Al-Qaidas ledelse, som primært befinder sig i Afghanistan, Pakistan og Iran, anser stadig Vesten som den vigtigste fjende, og al-Qaida har en mere tålmodig og strategisk tilgang til kampen end ISIL.

Al-Qaidas angrebskapacitet er imidlertid reduceret, og mange ledende personer er blevet dræbt. På trods af tab af flere topfolk i de seneste år råder gruppen dog stadig over erfarne ledere, ligesom gruppen fortsat producerer propaganda rettet mod et globalt publikum.

Al-Qaidas regionale undergrupper opererer typisk relativt uafhængigt af det centrale lederskab og er i langt overvejende grad optaget af lokale dagsordner. De udgør imidlertid også en terrortrussel mod vestlige interesser i de områder, hvor de befinder sig. Undergrupper i en række lande i Afrika, Mellemøsten og Asien er blevet styrket i de seneste år.

Usikkerheden om Vestens fortsatte militære indsats i Afghanistan udgør en mulighed for al-Qaida og andre terrorgrupper i landet. Mange faktorer vil spille ind, men det er sandsynligt, at al-Qaida vil udnytte en vestlig tilbagetrækning fra Afghanistan både til at styrke sin operative kapacitet og i sin propaganda.

Al-Qaida-netværk i Syrien udgør på nuværende tidspunkt den mest alvorlige al-Qaida-relaterede terrortrussel mod Vesten. Syrien er vigtig for al-Qaidas globale ambitioner. I navnlig det nordvestlige Syrien findes der flere al-Qaida-loyale grupper, der har erfarne ledere med ambitioner om at ramme Vesten samt et stort antal operatører, herunder vestlige fremmedkrigere. Udviklingen i den nordvestlige del af Syrien og kampene mellem det syriske styre og oprørsgrupper i Idlib-provinsen kommer derfor til at spille en afgørende rolle både for al-Qaida og for den terrortrussel, der udspringer fra området.

Truslen fra fremmedkrigere og lejrene i Syrien

Allerede før den tyrkiske offensiv i det nordlige Syrien i efteråret 2019 var der relativt få vestlige fremmedkrigere på fri fod i Syrien. Langt størstedelen er enten rejst hjem, blevet dræbt eller sidder i fangenskab. Af dem, der stadig er på fri fod, befinder en stor del sig i og omkring byen Idlib i det nordvestlige Syrien, hvoraf mange er relaterede til al-Qaida-tilknyttede grupper.

Efter ISIL tabte kontrollen med den sidste lomme af sit territorium i det sydøstlige Syrien i marts 2019, blev mange fremmedkrigere og ISIL-tilhængere taget til fange eller flygtede til de kurdiskkontrollerede lejre i det nordlige Syrien. Hovedparten af de tilbageværende fremmedkrigere har derfor gennem det meste af 2019 siddet i kurdiskkontrollerede fængsler og lejre i det nordlige Syrien. Det samme er tilfældet for over 10.000 af de vestlige fremmedkrigeres hustruer, enker og børn.

ISIL er markant til stede i flere af lejrene, der er præget af overbefolkning og meget mangelfulde sikkerhedsforhold. Det har betydet, at ISIL i løbet af 2019 i stigende grad har været i stand til at udbrede sin ideologi til mænd, kvinder og børn i lejrene gennem undervisning, social kontrol og voldsanvendelse. Lejrene udgør således et knudepunkt for radikalisering og mobilisering og kan – afhængig af udviklingen i området – påvirke trusselsbilledet i lang tid fremover.

Efter ISIL's tab af de sidste landområder i foråret 2019 endte mange tilhængere af gruppen i de kurdiskkonkrollerede lejre i det nordlige Syrien.

Terrortruslen regionalt

I løbet af det seneste årti er antallet af skrøbelige og fejlslagne stater samt konfliktområder vokset, og undergrupper af både ISIL og al-Qaida er til stede i en række områder i navnlig Afrika, Asien og Mellemøsten. Ud over officielle ISIL-undergrupper opererer også løst tilknyttede ISIL-netværk og -celler samt ISIL-sympatisører i en lang række lande. Al-Qaidas undergrupper står stærkt flere steder regionalt, hvor de kæmper lokale oprørskampe, typisk relativt uafhængigt af al-Qaidas ledelse. Hjemvendte fremmedkrigere fra konfliktzoner kan desuden med deres transnationale netværk og kamperfaringer tilføre lokale, militante islamistiske grupper et mere globalt sigte.

Mellemøsten

I Syrien er situationen fortsat meget ustabil, hvilket giver de tilbageværende militante islamistiske netværk stort spillerum rundt omkring i landet. Særligt den nordvestlige Idlib-provins udgør et opholdssted for militante islamistiske grupper, herunder al-Qaida og dele af ISIL's lederskab. Tyrkiet og Syriens militære engagement i det nordøstlige Syrien, der i flere år har været under kurdisk kontrol, vil give ISIL øgede muligheder for at konsolidere sig i området.

I Irak befinder ISIL sig især i de centrale, nordlige og vestlige områder, der tidligere var under ISIL's kontrol, og hvor den irakiske regering står svagt. ISIL udfører fortsat terrorangreb i landet mod civile og irakiske sikkerhedsstyrker.

ISIL har betydelige netværk i Tyrkiet. Landet har siden 2014 udgjort en vigtig base for ISIL i forhold til at få personer og ressourcer ind og ud af Syrien og Irak. ISIL har i 2019 erklæret, at Tyrkiet er en ISIL-provins. Det er sandsynligt, at ISIL, i bestræbelserne på at ekspandere globalt gennem sine undergrupper, ønsker at prioritere Tyrkiet og udbygge gruppens netværk og faciliteter i landet i flere år frem.

I Yemen, hvor regeringen og houthi-oprørerne udkæmper en borgerkrig, er Al-Qaida på den Arabiske Halvø (AQAP) den mest toneangivende terror- og oprørsgruppe. AQAP har tidligere haft både kapacitet til og intention om at ramme vestlige mål uden for Yemen. På trods af AQAP's historiske fokus på Vesten er gruppens nuværende dagsorden imidlertid fortrinsvis lokal, men dette vil kunne ændres, hvis det militære pres på gruppen mindskes. ISIL's undergruppe i Yemen tæller ganske få krigere og ligger i kamp med både

AQAP og parterne i borgerkrigen. Den udgør på nuværende tidspunkt kun en begrænset trussel.

Nordafrika
Militante grupper med tilknytning til al-Qaida har styrket deres position i Ægypten. Siden 2018 har grupperne gennemført flere mindre bombeangreb, bl.a. mod turistbusser i Kairo. Formålet med angrebene er sandsynligvis at underminere det ægyptiske regime ved at ramme landets turistøkonomi. Islamisk Stat i Sinai har vist sig at være en af ISIL's mest robuste regionale undergrupper. Gruppen koncentrerer sig primært om at angribe ægyptiske myndigheder i den nordlige del af Sinai-halvøen.

Islamisk Stat i Libyen har konsolideret sin position i den sydlige del af Libyen, og angreb mod mål bl.a. i hovedstaden Tripoli vil fortsætte i de næste par år. ISIL-tilhængere fra andre nordafrikanske lande vil fortsat søge mod Libyen, hvilket vil øge terrortruslen i landet, herunder mod vestlige interesser. Al-Qaida-relaterede grupper vil forfølge en lokal dagsorden og fokusere på at angribe lokale mål. De vil dog også i fremtiden udgøre en trussel mod vestlige interesser i Libyen.

I Tunesien og Algeriet er al-Qaida i det Islamiske Maghreb og Islamisk Stat under konstant pres fra de lokale sikkerhedsstyrker og udgør primært en trussel i deres lokalområde. Sikkerheden langs Tunesiens kystlinje er blevet skærpet betragteligt siden angrebene mod vestlige turister i 2015.

I december 2018 dræbte ISIL-sympatisører en norsk og en dansk turist i Marokko. Der har ikke været andre terrorangreb i Marokko i de senere år, og angrebet er ikke udtryk for en generelt øget trussel mod vestlige interesser i landet. De marokkanske myndigheders kontraterrorindsats har været med til at sikre, at der ikke er nogen etablerede militante islamistiske grupper i landet.

Vestafrika
De militante islamistiske grupper i det vestlige Sahel, Jamaat Nusra al-Islam wal-Muslimin og Islamisk Stat i Sahel, har øget deres tilstedeværelse i det centrale Mali og det nordlige Burkina Faso. Dette styrker de to gruppers muligheder for at angribe det sydlige Mali, det centrale og østlige Burkina Faso samt det vestlige Niger. Det vil ligeledes øge truslen mod vestlige mål i Vestafrika. I flere vestafrikanske lande, herunder Mali og Niger, har ISIL taget ansvaret for angreb.

I det nordøstlige Nigeria har Islamisk Stat i Vestafrika øget antallet af angreb mod lokale sikkerhedsstyrker. Det er muligt, at gruppen vil angribe vestlige mål i det nordlige Nigeria og i de tilstødende nabolandes grænseområder. Den militante islamistiske gruppe Boko Haram er trængt i defensiven af nigerianske sikkerhedsstyrker i grænseområderne mellem det nordøstlige Nigeria og det nordlige Cameroun. Boko Harams kapacitet til at angribe vestlige mål uden for det nordøstlige Nigeria er begrænset.

Østafrika
Terror- og oprørsgruppen al-Shabaab, som er tilknyttet al-Qaida, vil også i årene fremover destabilisere store dele af Somalia. Somaliske og internationale styrker har i over ti år bekæmpet al-Shabaab, hvilket dog ikke har knækket gruppen.

Al-Shabaab vil fortsat bevare kontrollen med store dele af det sydlige og centrale Somalia. Herfra vil gruppen kunne planlægge angreb i og uden for Somalia. Det er meget sandsynligt, at al-Shabaab primært vil fokusere på at angribe militære og civile mål i Somalia. Herudover vil al-Shabaab fortsat angribe lokale og vestlige mål i Kenya og andre af Somalias nabolande. Inden for de sidste par år er det lykkedes al-Shabaab at konsolidere sig i Kenya ved bl.a. at rekruttere et stort antal lokale kenyanere til gruppen.

Islamisk Stat er også til stede i Somalia. Gruppen er dog langt mindre end al-Shabaab og har kun udført mindre angreb, primært i den nordlige del af landet.

Afghanistan, Pakistan og det øvrige Asien
Al-Qaida vil forsøge at fastholde sine fristeder i Afghanistan og Pakistan, som også fremover vil være vigtige områder for gruppen og gruppens underafdeling Al-Qaida på Det Indiske Subkontinent (AQIS). Al-Qaida råder over træningsfaciliteter i Afghanistan og er særligt aktiv i den østlige og sydlige del af landet.

Al-Qaida støtter fortsat Talibans oprørskamp og er meget tæt knyttet til den lokale terror- og oprørsgruppe Haqqani-netværket og den pashtunske terrorgruppe Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP).

Al-Qaida og AQIS vil fortsat true vestlige interesser i området, og de vil bevare ambitionen om at angribe Vesten.

ISIL's undergruppe Islamisk Stat i Khorasan-provinsen indgår i den afghanske konflikt og udgør en trussel mod vestlige interesser i Afghanistan og Pakistan, primært i Kabul og Jalalabad.

Iransk patruljebåd i Hormuzstrædet på "Den Nationale Persiske Golf-dag" 30. april 2019.

MELLEMØSTEN OG NORDAFRIKA

Mellemøsten og Nordafrika vil i mange år frem være en arena for regionale og internationale magtkampe. Regionen vil udgøre en sikkerhedspolitisk udfordring for EU i form af ustabilitet, terror og flygtninge. USA vil reducere sit engagement i regionen, og Europa vil som nærmeste nabo i højere grad stå alene med udfordringerne. Stater som Rusland, Iran og Tyrkiet vil fortsat have stor indflydelse, og deres prioriteter vil være forskellige fra Europas.

Mellemøsten og Nordafrika (MENA) vil i mange år udgøre en sikkerhedspolitisk udfordring for EU i form af regional ustabilitet, terror og flygtninge. Den fælles indsats mod terror samler stadig en bred vestlig tilgang til MENA-regionen, men andre og modstridende interesser træder i stigende grad frem og risikerer at udfordre den transatlantiske enighed mellem USA og EU i forhold til regionen.

Europa vil i højere grad stå alene med udfordringerne

USA vil fortsætte med at reducere sit direkte engagement i regionen. Det vil påvirke EU's mulighed for at adressere såvel lokale konflikter og terrorisme som de grundlæggende problematikker i form af demokratisk underskud, korruption, populistisk udnyttelse af etnisk-religiøse spændinger, ressourcemangel, fattigdom og høj arbejdsløshed. Grupper som ISIL og al-Qaida vil på kort til mellemlangt sigt stadig kunne mobilisere frustrerede befolkningsgrupper og dermed udgøre en trussel for stabiliteten i regionen og for sikkerheden i Europa.

EU vil således i højere grad stå alene med de sikkerhedsrelaterede udfordringer, der på forskellig vis er forbundet med det flygtninge- og migrationspres mod Europa, som

Mellemøsten

MENA-regionens konflikter giver anledning til. Tyrkiet vil være en central, men kompliceret partner for EU i forhold til flygtningeproblematikken. Tyrkiets militære intervention mod den kurdiske YPG-milits i det nordøstlige Syrien i oktober 2019 og dets udmelding om at repatriere et stort antal syriske flygtninge dér stiller EU over for svære problemstillinger. Det gælder bl.a. fornyet tilgang af flygtninge til Europa og returnering af flygtninge til Syrien under betingelser, som EU vil have svært ved at acceptere. På lignende vis vil migrationsstrømme gennem de nordafrikanske lande skabe en række dilemmaer for EU i samarbejdet med regeringerne syd for Middelhavet, f.eks. hvad angår humanitære forhold.

Regional rivalisering vil blive yderligere militariseret

MENA-regionen vil i de kommende år se en tiltagende polarisering og i nogle tilfælde militarisering af konflikterne mellem regionens centrale aktører. Den omfattende regionale rivalisering mellem flere af landene i Mellemøsten

føjer et ekstra lag af udfordringer til allerede komplicerede europæiske forsøg på at imødegå regionens politiske, økonomiske og strukturelle udfordringer.

Forværringen af forholdet mellem Iran på den ene side og USA, Saudi-Arabien og Israel på den anden har potentiale til at destabilisere situationen ikke blot i Den Persiske Golf, men også i flere andre områder af regionen. Ligeledes kan konflikten eskalere på en måde, som kan true verdenshandelen med olie gennem Hormuzstrædet.

Tyrkiets militære intervention i det nordøstlige Syrien har forrykket den lokale magtbalance i området, og det vil bl.a. komplicere Vestens kamp mod ISIL.

Libyen vil også fortsat være en arena for rivalisering mellem eksterne aktører, særligt med De Forenede Arabiske Emirater på den ene side af konflikten og Tyrkiet og Ægypten på den anden. Men også Rusland engagerer sig i stigende grad i Libyen.

Allerede igangværende tiltag til våbenkapløb mellem regionens centrale aktører, som f.eks. Golfstaterne og Iran, vil sandsynligvis bidrage til en yderligere militarisering af regionens konflikter.

Nye centrale aktører med nye dagsordener

Rusland vil drage fordel af manglen på en samlet vestlig Mellemøst-politik til at placere sig som en central magtfaktor og mægler i MENA. Desuden vil Rusland forsøge at udnytte Tyrkiets anstrengte forhold til Europa og USA til sin fordel. Samtidig bidrager Rusland til et tiltagende våbenkapløb i regionen ved at sælge avancerede våbensystemer til parter på flere sider af regionens mange konfliktlinjer. Det reducerede amerikanske engagement i MENA vil styrke Ruslands position i regionen.

Kina vil søge at øge sin hidtil begrænsede økonomiske indflydelse i hovedparten af regionen. Ud over Kinas meget store interesse og investeringer i Den Persiske Golfs energiressourcer har Mellemøsten stigende strategisk betydning for Kinas Silkevejsinitiativ. Kina støtter fortsat den nukleare aftale med Iran og vil fortsat forsøge at omgå de amerikanske sanktioner. Kina er dog også opmærksom på forholdet til USA og ønsker samtidig at fastholde sine gode relationer til Saudi-Arabien og forblive neutral i den regionale rivalisering mellem Iran og Saudi-Arabien.

Tyrkiet vil søge at styrke sin indflydelse i regionen ud fra egne strategiske interesser, der i stadigt større grad vil divergere fra Europas, og på måder, der ofte vil involvere militære midler. Foruden Tyrkiets intervention mod YPG vil et stadigt tættere parløb med Rusland om bl.a. Syrien bidrage til at øge de interne spændinger i NATO-samarbejdet. Tyrkiet vil også fremadrettet bruge de fire millioner flygtninge, der er i landet, som instrument til at presse Europa til at acceptere Tyrkiets sikkerhedspolitiske ambitioner i regionen.

Iran vil fastholde sin indflydelse i regionen gennem en kombination af økonomisk samarbejde og støtte til pro-iranske grupper. Tyrkiet, Iran og Qatar vil søge at øge deres samarbejde og agere på måder, der vil skabe nye brudflader med lande som Saudi-Arabien, De Forenede Arabiske Emirater og Israel i lokale konflikter i f.eks. Libyen. Det er sandsynligt, at Saudi-Arabien og Israel vil blive knyttet tættere sammen af deres fælles interesse i at svække Irans indflydelse i regionen.

Forsidebillede fra det iranske dagblad Sazandegi 9. april 2019, som viser Irans præsident, Hassan Rouhani, og USA's præsident, Donald Trump. Teksten betyder face-off eller konfrontation (direkte oversat: øje til øje).

Iran

Konflikten mellem USA og Iran er optrappet. Så længe USA fastholder sit pres på Iran og forhindrer landet i at eksportere olie, vil Iran fortsætte sin kalkulerede modstand over for USA og dets allierede både militært og ved at udfordre dele af den nukleare aftale. Konflikten vil fortsat få afledte konsekvenser i hele regionen, og situationen kan utilsigtet føre til en egentlig militær konfrontation. Trods sanktionerne står det iranske styre på kort sigt samlet, og Iran konsoliderer sin regionale indflydelse.

Situationen i og omkring Den Persiske Golf, med stigende spændinger mellem Iran og USA som det centrale omdrejningspunkt, vil blive stadigt mere kompleks. Det, der i maj 2018 begyndte som en mere afgrænset krise om den nukleare aftale, har udviklet sig og vil fortsat få konsekvenser for sikkerhedssituationen i hele regionen. Irak, Syrien, Libanon, Yemen, Afghanistan, De Forenede Arabiske Emirater, Saudi-Arabien og Israel vil alle i større eller mindre grad blive inddraget i konflikten mellem Iran og USA.

Iran vil ikke bøje sig for USA's pres

Iran vil fortsætte sin trinvise og kalkulerede modstand mod USA's sanktioner, både militært og ved at udfordre den nukleare aftale. Iran vil forsøge at slå en kile mellem USA, Saudi-Arabien og De Forenede Arabiske Emirater og har sået tvivl om USA's evne til at beskytte sine allierede og olieeksporten fra Golfen. Iran understreger over for Saudi-Arabien og De Forenede Arabiske Emirater, at en stabilisering af regionen hverken kan ske på Irans bekostning eller uden Irans deltagelse. Den strategi kan også på sigt skabe nye diplomatiske muligheder for eksempel i forhold til krigen i Yemen.

Selv om Iran ikke ønsker en regulær krig, hverken med USA eller Irans nabolande, indebærer Irans mere offensive strategi over for USA og Saudi-Arabien en stigende risiko for misforståelser og hændelser, der kan føre til en egentlig militær konfrontation. Det er dog sandsynligt, at den iranske ledelse også på kort sigt vil være villig til at løbe den risiko, fordi landets øvrige handlemuligheder vil være begrænsede, og fordi Irans ledelse vil kalkulere med, at USA ikke ønsker en krig. Iran vil desuden opretholde sine cyberaktiviteter rettet mod regionale og internationale aktører som led i sin mere offensive strategi.

Iran udvikler ikke et militært nukleart program
Det er usandsynligt, at Iran vil udvikle et militært nukleart program på kort sigt på trods af USA's udtrædelse af den nukleare aftale og efterfølgende sanktioner. Iran vil dog fortsætte med trinvist at overskride den nukleare aftale, så længe de amerikanske sanktioner opretholdes, og EU ikke kan imødegå sanktionerne og sikre iransk samhandel og oliesalg. Irans overtrædelser af den nukleare aftale vil være reversible, så Iran hurtigt igen kan overholde aftalen, så snart landet kan sælge olie på det åbne marked.

Irans overordnede mål vil stadig være at normalisere sit politiske og økonomiske forhold til det internationale samfund. Iran vil forsøge at presse EU til at overholde sin del af den nukleare aftale, skabe splittelse mellem EU og USA og prøve at gøre krisen til et mere principielt valg mellem de amerikanske sanktioner og internationale aftalers gyldighed.

Trods sanktionerne står det iranske styre samlet
Den iranske økonomi er ekstremt presset, men den iranske ledelse står mere samlet end længe, og store dele af den iranske befolkning støtter regimets modstand mod USA's politik. De amerikanske sanktioner bidrager til en mere nationalistisk og anti-amerikansk drejning i iransk politik. Ifølge iranske meningsmålinger er majoriteten af iranerne blevet bestyrket i, at det ikke kunne betale sig for Iran at give indrømmelser til det internationale samfund i den nukleare aftale.

Sanktionerne har store sociale og økonomiske konsekvenser for den iranske befolkning, bl.a. i form af mangel på medicin. Den økonomiske og politiske frustration i befolkningen vil fortsat skabe grobund for civile uroligheder. Ved en optrapning af disse uroligheder vil regimet fortsat sætte hårdt ind for at slå modstanden ned.

Det er meget sandsynligt, at Iran økonomisk set kan modstå presset frem til det amerikanske præsidentvalg i november 2020, idet Irans alliancer med Rusland og Kina sandsynligvis fortsat vil gøre det muligt for Iran at sælge begrænsede mængder olie.

Trods sanktioner vil Iran stadig kunne konsolidere sin regionale indflydelse gennem økonomisk og politisk samarbejde med bl.a. Irak, Syrien, Libanon og Afghanistan og dermed understøtte den magt på tværs af grænserne, som Iran allerede udøver gennem militær støtte til pro-iranske stedfortrædergrupper i store dele af Mellemøsten. Iran vil især styrke sine handelsrelationer med nabolandene, først og fremmest Irak, og søge økonomisk og politisk indflydelse på den forestående genopbygning af Syrien.

Syrien

Syrien vil på langt sigt forblive ustabilt, på trods af at Asad-styret konsoliderer sit greb om magten. Syriens genopbygning og stabilisering, herunder flygtninges tilbagevenden, bliver vanskelig. Landet vil fremadrettet stadig være arena for regionale og internationale magtkampe. Samtidig vil ISIL udnytte Asad-styrets manglende indsats mod gruppen.

Selv om præsident Bashar al-Asad konsoliderer magten over landet, vil Syrien være udfordret af de samme socio-økonomiske og politiske forhold, der var med til at udløse borgerkrigen. Disse forhold er kun blevet forværret af otte års konflikt. I flere af de generobrede områder har Asad-styret, trods indgåede forsoningsaftaler, intensiveret sin forfølgelse og undertrykkelse af tidligere oprørere og civile. Dette vil give anledning til fornyet social uro og lavintensiv konflikt, der yderligere vil besværliggøre repatrieringen af flygtninge fra Syriens nærområde og Europa. Manglen på stabilitet og økonomisk fremgang i de regeringskontrollerede områder vil også skabe gunstige vækstbetingelser for tilslutningen til militante sunni-ekstremistiske bevægelser.

Syrien vil være præget af ekstern indblanding fra rivaliserende regionale og internationale aktører, der forsøger at fastholde deres indflydelse. Det vil også vanskeliggøre stabiliseringen og genopbygningen af Syrien. Eksempelvis har Tyrkiets intervention i oktober 2019 forrykket den lokale magtbalance i det nordøstlige Syrien mellem områdets lokale og eksterne aktører og sendt titusinder af civile på flugt.

Den syriske væbnede opposition er stort set besejret. Det tilbageværende oprørskontrollerede Idlib-område vil Asad-styret gradvist generobre. Tempoet for generobringen afhænger af Tyrkiets og Ruslands indbyrdes forhold og omfanget af deres støtte til henholdsvis de syriske oprørsgrupper og de syriske regeringsstyrker. Rusland forsøger at balancere sin støtte til Asad-styrets genetablering af suverænitet over hele Syrien med ønsket om at bevare et godt forhold til Tyrkiet, særligt som led i forhandlingerne om en politisk afslutning på krigen.

Det er sandsynligt, at Rusland samtidig vil forsøge at få Iran til at reducere sin tilstedeværelse og indflydelse i Syrien for at imødekomme Israels sikkerhedsinteresser og dermed også yderligere reducere USA's incitament til at forblive i Syrien. Det er muligt, at Iran vil minimere sin allerede begrænsede militære tilstedeværelse i Syrien, men Iran og Syrien vil opretholde deres strategiske og nære alliance. Israel vil fortsætte sine luftangreb på iranske mål i Syrien, herunder forsyninger til det libanesiske Hizbollah.

Rusland vil forsøge at bane vejen for Syriens internationale rehabilitering og bl.a. bruge den FN-støttede forfatningskomité som afsæt til en symbolsk reformproces. De russiske tiltag har sandsynligvis til formål at tilfredsstille det internationale samfund i et forsøg på at få ophævet sanktionerne mod Asad-styret og få støtte til genopbygning fra Vesten og Golfstaterne. Det er dog mindre sandsynligt, at det vil føre til reelle politiske reformer eller svække Asad-styrets kontrol af de syriske institutioner og sikkerhedstjenester.

Trods ISIL-lederen Abu Bakr al-Baghdadis død i oktober 2019 vil ISIL på kort til mellemlangt sigt have tilstrækkeligt frirum til at operere i ørkenområder i det centrale Syrien og ind over grænsen til Irak. Asad-styret vil ikke prioritere bekæmpelsen af ISIL i tilstrækkeligt omfang til at stække terrorgruppens omstrukturering og udbygningen af dens undergrundsnetværk. ISIL vil opretholde evnen til at gennemføre angreb i Syrien, herunder også mod vestlige koalitionsstyrker i det kurdisk-kontrollerede nordøstlige Syrien. Dog vil ISIL for nærværende ikke kunne indtage og holde større beboede områder eller byer.

Den fortsatte kamp mod ISIL i det nordøstlige Syrien vil blive kompliceret af Tyrkiets konfrontatoriske linje over for den kurdiske YPG-milits, der som den største milits i De Syriske Demokratiske Styrker (SDF) er Anti-ISIL-Koalitionens vigtigste partner i kampen mod ISIL i Syrien. Tyrkiets erobring af dele af det nordøstlige Syrien giver ISIL frirum til at udnytte ændringerne i den lokale magtbalance til at konsolidere sig og skabe yderligere uro i området. Modsætningen mellem koalitionens bekæmpelse af ISIL gennem samarbejdet med SDF og YPG på den ene side og Tyrkiets fjendtlige forhold til YPG på den anden vil også fremadrettet være en kilde til spændinger og belaste kampen mod ISIL.

Irak

Sikkerhedssituationen i Irak hviler på et skrøbeligt grundlag, hvor internationale, regionale og lokale spændinger vil bidrage til fortsat ustabilitet. Den irakiske regering vil stå over for en række udfordringer, som den ikke egenhændigt vil kunne tage hånd om.

Irak vil på mellemlangt sigt stadig være skueplads for spændinger og konflikter mellem internationale og regionale aktører. Den eksterne påvirkning fra bl.a. Iran bidrager til ustabilitet, forstærker eksisterende interne spændinger og fjerner fokus fra indsatsen mod ISIL.

Politisk vil Irak være præget af interne magtkampe, korruption og klientisme foruden den eksterne indblanding. Den irakiske regering står svagt og vil på kort sigt blive udfordret af en voksende politisk opposition og regionale konflikter. Det er mindre sandsynligt, at den nuværende regering, og en eventuel ny, på kort sigt vil være i stand til at håndtere Iraks grundlæggende problemer. Dårlig regeringsførelse og uindfriede forventninger vil fortsat danne grundlag for spændinger, ligesom en opfattelse af ulige fordeling af ressourcer mellem hovedstaden Bagdad og provinserne vil vedblive med at bidrage til splittelse og udgøre et konfliktpotentiale.

Fortsatte udfordringer for sikkerhedsstyrkerne

Trods nogen fremgang i sikkerhedsstyrkernes færdigheder vil magtkampe og rivalisering i den overordnede sikkerhedsstruktur stå i vejen for nødvendige reformer i Iraks sikkerhedsstruktur. De irakiske sikkerhedsstyrker vil derfor på mellemlangt sigt have vanskeligt ved at tilvejebringe sikkerhed i alle dele af Irak og gennemføre effektiv oprørsbekæmpelse uden udenlandsk støtte.

En sikkerhedsmæssig prioritering af Bagdad og et generelt fokus på konventionelle militære kapaciteter vil betyde, at sikkerhedsstyrkerne stadig vil mangle kritiske kapaciteter og kompetencer til oprørsbekæmpelse. Sikkerhedsstyrkernes evne til at bekæmpe ISIL's undergrundsnetværk afhænger desuden af en skrøbelig folkelig opbakning og tillid. Politiske og økonomiske forhold vil sandsynligvis stå i vejen for den sociale indsats, som er en nødvendig del af en effektiv og langsigtet oprørsbekæmpelse.

Stor iransk indflydelse

Iran udøver fortsat stor indflydelse i Irak. Senest har paramilitære militser, hvoraf nogle er pro-iranske, cementeret deres magtposition i det irakiske samfund og den irakiske sikkerhedsstruktur. Det er sandsynligt, at militsernes nye rolle vil komplicere forholdet mellem USA, Anti-ISIL-Koalitionen og den irakiske regering, og at dette på kort og mellemlangt sigt vil påvirke indsatsen mod ISIL.

Samtidig kan øgede spændinger mellem USA og Iran føre til angreb mod vestlige styrker og interesser i Irak fra især pro-iranske militser.

Kompleks kamp mod ISIL

ISIL har stadig et udbygget undergrundsnetværk i Irak, hvor organisationen drager nytte af de regionale spændinger. Kampen mod ISIL er blevet mere kompleks, og ISIL vil på både kort og mellemlangt sigt true sikkerheden i Irak.

ISIL vil søge at udnytte eksisterende spændinger og en opfattet marginalisering af arabiske sunnimuslimer til at udbygge sin position som lokal terror- og oprørsgruppe. Desuden vil manglende reintegration og forsoning af personer og familier, der har haft tilknytning til ISIL, modvirke stabiliseringen af Irak og udgøre et fremtidigt rekrutteringsgrundlag for militante sunni-ekstremister. Det er dog mindre sandsynligt, at ISIL på kort sigt vil kunne mobilisere bred folkelig opbakning i Irak.

Libyen

Den militære optrapning i Libyen i 2019 vil påvirke nabolandene, inklusive Europa, negativt på mellemlangt sigt på grund af fornyet spillerum for stormagter og ikke-statslige aktører i landet. Libyen vil også på langt sigt kæmpe med organiseret kriminalitet, smugling og manglende statslig kontrol med landets økonomi og grænser. Kampen om hovedstaden Tripoli og landets store oliereserver har trukket nabolande og regionale stormagter ind i den nye konflikt.

En ny væbnet konflikt i Libyen satte for alvor ind i starten af 2019, og selv når den aftager, vil Libyen fortsat være præget af politisk opsplitning, etniske konflikter, militsstyre og kriminalitet. Flere EU-lande vil mærke følgerne heraf på grund af det frirum, situationen i Libyen giver terrorister og kriminelle grupper, samt udfordringer med flygtninge og migranter. Intern uenighed i EU om håndteringen af konflikten i Libyen giver plads til andre aktører, som øjner nye muligheder. Det gælder særligt Tyrkiet, Rusland og Golflandene. En samlet migrationspolitik i EU vanskeliggøres af, at lande i Nord- og Østeuropa har forskellige sikkerhedspolitiske udfordringer i forhold til lande i Sydeuropa, der grænser direkte op til Libyen og derfor primært har fokus på et stabilt Libyen. Andre nationale dagsordener som energipolitik i de sydlige EU-lande skaber også udfordringer og er nogle af årsagerne til en svækket europæisk indsats i Libyen.

Regional konkurrence og adgang til Middelhavet forværrer konflikten i Libyen

Det er sandsynligt, at regionale aktørers rivalisering i Libyen vil præge stabiliteten på mellemlangt sigt. De regionale aktører omfatter bl.a. Tyrkiet, Rusland, De Forenede Arabiske Emirater og Ægypten.

Det er sandsynligt, at Rusland vedligeholder konflikten ved at støtte oprørsmilitsen Libyan Arab Armed Forces (LAAF) og samtidig holder kontakt til regeringen i Tripoli, hvor Tyrkiet står stærkt. Uden international støtte, politisk og militær, ville LAAF sandsynligvis have udspillet sin forhandlingsposition efter en fejlslagen offensiv mod Tripoli i begyndelsen af 2019. Det ville også have svækket Ruslands position i Libyen. Rusland ønsker indflydelse i regionen og adgang til libyske havne. Desuden søger Rusland at styrke forholdet til Ægypten, som støtter LAAF, gennem engagementet i Libyen.

De Forenede Arabiske Emirater støtter ligeledes LAAF direkte militært og vil sandsynligvis fortsat gøre det på kort sigt. Endelig forfølger Tyrkiet potentialet i gasudvinding i det østlige Middelhav og ønsker at indtage rollen som Libyens ledende sikkerhedspartner. Regionale aktørers indblanding på forskellige sider af konflikten kan føre til yderligere eskalation og ustabilitet ved Europas sydlige grænse.

FN's Sikkerhedsråd vil fortsat have meget svært ved at tage beslutninger, der kan bremse den væbnede konflikt i Libyen, og våbenembargoen vil fortsat blive brudt. Militær støtte fra regionale aktører er afgørende i balancen mellem de to hovedfraktioner i Libyen. De internationale aktører har meget få soldater på jorden i Libyen og støtter primært med luftangreb, hvilket er blevet særligt kendetegnende for denne konflikt. Angrebene rammer bl.a. civile lufthavne og hospitaler i landet og har derfor store konsekvenser for civilbefolkningen.

Krigsøkonomi, olie og militskarteller præger et fragmenteret Libyen

Det er mindre sandsynligt, at en ny regering får samlet Libyen inden for de næste par år. Militskarteller vil sandsynligvis sidde på magten i de større kystbyer med solide netværk ind i de politiske og økonomiske systemer. Den libyske stat finansierer de fortsatte væbnede kampe på begge sider, idet der udbetales lønninger til militser i hele landet. Der er ingen udsigt til gennemsigtighed i banksystemet og olieproduktionen, hvor store pengesummer forsvinder.

Sydlibyen vil fortsat være uden for kystbyernes kontrol og præget af manglende lov og orden. Militser og oprørsgrupper fra Sudan og Tchad vil derfor fortsat opholde sig i Libyen og fra tid til anden modtage våben fra og støtte fraktionerne i Libyen. Området vil også fremover være et centrum for traditionel uformel økonomi såvel som smugling af våben via Sudan, narkotika via Vestafrika, olie fra Libyen og sydpå, guld fra Niger og mennesker nordpå fra Afrika syd for Sahara. Det internationale samfunds snævre kontraterror-fokus på Sydlibyen kan være med til at underminere traditionel levevis og presse nogle aktører ud i kriminelle løbebaner i mangel af anden beskæftigelse.

Migranter i Niger på vej nordpå mod Sahara og videre mod Libyen, Algeriet og Europa.

VESTAFRIKA

De etniske spændinger og den stigende befolkningstilvækst i det vestlige Sahel vil resultere i flere fordrevne og bidrage til at forværre sikkerhedssituationen i regionen. De nationale sikkerhedsstyrker i Mali og Burkina Faso er ikke i stand til at varetage sikkerheden og bekæmpe militante grupper. Militante islamister vil fortsat true vestlige mål i regionen. Sikkerhedssituationen i Guineabugten vil fortsat være præget af aktivitet fra pirater med relation til organiserede kriminelle netværk i Nigeria.

Den vestlige del af Sahelregionen kæmper med en række udfordringer, såsom stigende befolkningstilvækst, årtiers tiltagende tørke, fødevaremangel, etniske konflikter, udbredt fattigdom, dårlig regeringsførelse, ineffektive sikkerhedsstyrker og øgede migrationsstrømme. Dertil kommer, at de militante islamistiske grupper i det vestlige Sahel, Jamaat Nusra al-Islam wal-Muslimin og Islamisk Stat i Sahel, i forskellig grad har øget deres tilstedeværelse i det centrale Mali og det nordlige Burkina Faso. Islamisk Stat har taget ansvaret for angreb i flere vestafrikanske lande, herunder Mali. Samlet betyder disse udfordringer, at der ikke er udsigt til, at regionen vil opleve en forbedret sikkerhedssituation på kort til mellemlangt sigt.

Kamp om ressourcer medfører flere internt og eksternt fordrevne

Der har længe været etniske konflikter om de sparsomme ressourcer i regionen mellem landmænd, der dyrker jorden, og nomadiske kvægopdrættere. Konflikterne vil fortsætte og blive mere udtalte på grund af tørken og den stigende befolkningstilvækst og vil sandsynligvis resultere i stridigheder og mangel på fødevarer de næste mange år. Det vil

resultere i flere internt og eksternt fordrevne i og ud af regionen. Derudover vil der blive grobund for hvervning til ekstremistiske grupper, som har øget deres tilstedeværelse i det vestlige Sahel ved at antænde og udnytte de etniske konflikter. Konflikterne og volden kan sprede sig til andre vestafrikanske lande, som f.eks. Elfenbenskysten, Ghana, Togo, Benin og Niger.

De nationale sikkerhedsstyrker er ikke i stand til at varetage sikkerheden

Det er usandsynligt, at sikkerhedsstyrkerne i Mali og Burkina Faso på kort til mellemlangt sigt vil være i stand til at varetage sikkerheden i det nordlige og centrale Mali samt i det nordlige og østlige Burkina Faso. I Mali fokuserer sikkerhedsstyrkerne på at bevare kontrollen med det sydlige Mali, herunder hovedstaden Bamako. I det nordlige og centrale Mali er sikkerhedsstyrkerne kun til stede i et begrænset omfang. Malis sikkerhedsstyrker lider under korruption, manglende moral og disciplin. Befolkningen nærer ikke stor tiltro til dem, da der har været eksempler på drab, voldelige overfald og tyveri af mad og vand begået af sikkerhedsstyrkerne.

I Burkina Faso formår det begrænsede antal sikkerhedsstyrker heller ikke at skabe sikkerhed i hele landet og fokuserer deres få ressourcer på det centrale Burkina Faso, herunder hovedstaden Ouagadougou. I den nordlige og østlige del af landet er der kun få sikkerhedsstyrker. Militante islamister og kriminelle grupperinger udnytter de nationale myndigheders manglende tilstedeværelse.

Internationale og regionale sikkerhedstiltag har svære kår

Det er usandsynligt, at FN's mission i Mali (MINUSMA) på kort til mellemlangt sigt er i stand til at forbedre sikkerhedssituationen. Missionen er plaget af logistiske udfordringer, som vanskeliggør dens mulighed for at løse de prioriterede opgaver, herunder bl.a. at genoprette Malis autoritet over eget territorium samt beskytte civilbefolkningen og menneskerettigheder. Derudover er mange af enhederne dårligt uddannet og mangler generelt evnen til at gennemføre længerevarende operationer. Missionen vil derfor kun lokalt og i meget begrænset omfang være i stand til at forbedre sikkerhedssituationen.

Det er mindre sandsynligt, at det sikkerhedsmæssige samarbejde, G5 Sahel, mellem Mauretanien, Mali, Burkina Faso, Niger og Tchad vil kunne forbedre sikkerhedssituationen i grænseområderne uden langvarig ekstern støtte og finansiering.

Den fransk-ledede operation Barkhane, som omfatter ca. 4.500 soldater, har et entydigt antiterror-fokus. Det er ikke Frankrigs hensigt med operationen at løse regionens mange andre forskelligartede udfordringer eller overtage de nationale, regionale og internationale sikkerhedsstyrkers opgaver.

Pirateri i Guineabugten fortsætter

Risikoen for pirateri i Guineabugten ved Vestafrika vil sandsynligvis ikke ændre sig markant på kort til mellemlangt sigt. Det gælder både antallet af angreb og deres karakter. Det er således sandsynligt, at der fortsat vil forekomme angreb fra pirater i Guineabugten.

Få grupper af organiserede kriminelle i Nigeria står sandsynligvis stadig bag hovedparten af pirateriet i regionen. Piraternes primære mål er kidnapning af søfolk for at få udbetalt løsepenge. Samtidig forsøger lokale kriminelle jævnligt at stjæle fra skibe til ankers ud for de større havne. Disse tyverier udgør en stor del af hændelserne og indebærer samtidig en forholdsvis begrænset fare for skibene og deres besætninger.

En række af de økonomiske og sociale problemer, der danner grundlag for pirateriet i Guineabugten, vil ikke blive løst. Kyststaternes maritime sikkerhedskapaciteter er generelt begrænsede, det transnationale samarbejde svagt og de juridiske strukturer mangelfulde.

Kortudsnittet viser det sydvestlige Afrika.

Rusland forsøger at spille en nøglerolle i forhandlingerne om Afghanistan. Her forlader Talibans chefforhandler, Mullah Abdul Ghani Baradar, et konferencecenter i Moskva efter samtaler med en delegation af afghanske politikere den 30. maj 2019.

AFGHANISTAN

Situationen i Afghanistan er ustabil. Fejlslagne forhandlinger mellem Taliban og USA har bremset en mulig afghansk fredsproces. Taliban bliver stærkere, mens den afghanske regering bliver svagere. De regionale stormagter blander sig mere, og det øger fragmenteringen af landet og risikoen for borgerkrig.

Forhandlinger mellem USA og Taliban stoppet

USA har siden sommeren 2018 forhandlet med oprørsgruppen Taliban. Præsident Trump prægede forhandlingerne med udtalelser om, at USA ikke skal være verdens politimand, og at han gerne så en tilbagetrækning fra Afghanistan. Under forhandlingerne har Taliban holdt hårdt på sine krav. Taliban har således krævet fuld tilbagetrækning af USA's og NATO's styrker og afvist direkte forhandlinger med den afghanske regering. USA's chefforhandler accepterede Talibans krav til gengæld for oprørsgruppens løfter om deltagelse i forhandlinger med repræsentanter for det afghanske samfund og garantier mod terrorgruppers tilstedeværelse i Afghanistan. Præsident Trump afviste imidlertid forhandlingsresultatet med henvisning til Talibans bombeangreb i Kabul 5. september 2019. I senere udtalelser har både Taliban og USA's chefforhandler dog til en vis grad holdt muligheden for en genoptagelse af forhandlingerne åben.

Taliban vil intensivere oprørskampen

De sammenbrudte forhandlinger har overrasket Talibans ledelse, og modstanderne af forhandlinger er sandsynligvis blevet styrket. Talibans talsmænd udtalte, at sammenbruddet ville blive dyrt for USA og dets allierede. Taliban vil

sandsynligvis reagere på præsident Trumps afvisning ved at intensivere sine angreb mod USA og koalitionen. Taliban har i 2019 prioriteret angreb mod sikkerhedsstyrkernes mindre lejre, kontrolposter og forsyningsveje og vil fortsætte med disse. Denne type angreb kræver få ressourcer og giver Taliban begrænsede tab.

De afghanske sikkerhedsstyrker fortsætter den nedadgående spiral

De afghanske forsvars- og sikkerhedsstyrker (Afghan National Defense and Security Forces, ANDSF) er pressede. De er mærkede af årelang nedslidning, stadigt ringere uddannelse, korruption, dårlig ledelse og politisk ustabilitet. De har ikke evnet at gennemføre reformer, som vender udviklingen. ANDSF er derfor kun i stand til at gennemføre mindre offensive operationer. Sikkerhedsstyrkerne er ofte fastlåste på baser, kontrolposter og bestemte veje og er således sårbare over for Taliban, som kan bestemme tid og sted for angreb. En øget og mere aggressiv amerikansk støtte med specialoperationsstyrker og luftangreb ville sandsynligvis kunne dæmpe Talibans fremgang, men ikke standse den. Oprørsgruppen vil ikke være i stand til at besejre ANDSF, men vil fortsat vinde terræn og indflydelse i landområderne, afskære forsyningsruter og true regeringens kontrol med sårbare provinshovedstæder.

Politisk krise

Forhandlingerne mellem USA og Taliban og udsigten til intra-afghanske forhandlinger så længe ud til at ville bremse det afghanske præsidentvalg 28. september 2019. Taliban var stærkt imod valget, som gruppen kaldte illegitimt. USA var tøvende, mens de europæiske lande ønskede valget afholdt for at styrke den afghanske regerings forhandlingsposition over for Taliban. Præsident Ghani pressede for sin del stærkt på for valgets afholdelse. Hovedparten af de øvrige 17 præsidentkandidater ønskede derimod valget udskudt, fordi Ghani i deres øjne havde sat sig så stærkt på valgets organisering, at de ikke troede på et fair valg.

Præsidentvalget var præget af angreb og især trusler fra Taliban, lav valgdeltagelse og påstande om valgsvindel. Resultatet foreligger endnu ikke, men i feltet af kandidater er præsident Ghani blevet enten genvalgt, eller også overtager de-facto-statsminister Abdullah præsidentposten. Valgresultatet vil muligvis føre til dannelse af en samlingsregering, men det er også muligt, at det fører til en politisk krise som i 2014, fordi stærke politiske grupperinger ikke vil acceptere valgresultatet. Den nye præsidents vigtigste opgave bliver at formulere en politik over for Taliban og at sammensætte et bredt accepteret team til forhandlinger med oprørsgruppen.

Stormagterne omkring Afghanistan søger alle at påvirke udviklingen

Rusland, Iran og Kina forfølger et strategisk mål om, at USA og NATO skal presses ud af Afghanistan og Centralasien. Derfor fulgte de nøje forhandlingerne mellem USA og Taliban. Udsigten til realisering af deres mål gav sig dog udslag i bekymring over, at Taliban efter en fredsaftale eller sammenbrud af den afghanske regering kommer til at dominere Afghanistan. Det har muligvis givet landene en vis interesse i, at Afghanistans regering, institutioner og sikkerhedsstyrker ikke bryder sammen. Stormagterne ville dog se negativt på det, hvis Ghani bliver genvalgt, da han i deres øjne vil vanskeliggøre intra-afghanske forhandlinger.

Rusland og Iran forfølger deres strategiske mål gennem militær støtte til Taliban i form af leverancer af våben, udrustning og penge. Desuden støtter de Taliban med rådgivning og træning, herunder rådgivere som opererer i Afghanistan. Pakistan støtter på samme måde Taliban militært, ligesom Taliban bruger Pakistan som baseområde. Den pakistanske støtte sigter primært på at forhindre indisk indflydelse i Afghanistan. Iran og Rusland vil sandsynligvis øge deres støtte til Taliban efter sammenbruddet af fredsforhandlingerne, og Pakistan vil muligvis følge trop for ikke at miste indflydelse på Taliban.

Kina arbejder på at styrke sin position i det nordlige Afghanistan generelt og specifikt i Badakhshan-provinsen. Den kinesiske ledelse vil forhindre militante islamister blandt uighurerne i Kinas Xinjiang-region i at passere grænsen mellem Kina og Afghanistan. Desuden vil Kina udbygge sine økonomiske interesser i Afghanistan. Kina er ligesom Rusland, Iran og Pakistan i politisk dialog med Taliban. Efter sammenbruddet af forhandlingerne med USA besøgte Talibans forhandlere således Moskva, Teheran, Beijing og Islamabad.

Indien følger også nøje situationen i Afghanistan og ser den i forlængelse af sit forhold til Pakistan. Indiens beslutning om at ophæve indisk-Kashmirs autonomi udspringer muligvis af udsigten til en pro-pakistansk Taliban-domineret regering i Afghanistan. Indien har i lighed med Rusland, Iran og Kina interesse i, at Taliban ikke kommer til at sidde for stærkt på magten i Afghanistan.

Rusland vil fremstille sig selv som et nøgleland for en fredelig løsning på konflikten og gennem diverse diplomatiske initiativer forsøge at cementere denne rolle. Kina vil sandsynligvis støtte Ruslands initiativer, og Indien vil udbygge sin dialog med Rusland for at opnå indflydelse på den langsigtede udvikling i Afghanistan.

Både Taliban og den afghanske regering kan fragmentere

Den politiske fragmentering i Afghanistan vil muligvis tage til i løbet af de kommende par år. Taliban vil i højere grad blive påvirket af Irans, Ruslands og Pakistans forsøg på at få indflydelse på forskellige netværk i oprørsgruppen. Den politiske splittelse på regeringssiden vil også få næring af præsident Ghanis manglende evne til at sikre sig opbakning fra de stærkeste politikere blandt Afghanistans etniske grupper. Regionale stormagters støtte med penge og våben til afghanske politiske grupperinger kan også bidrage til yderligere fragmentering blandt de nuværende politiske grupperinger.

Al-Qaida og Islamisk Stat

Under de kuldsejlede forhandlinger mellem USA og Taliban spillede spørgsmålet om terrorgruppers mulighed for at operere fra afghansk territorium en central rolle. USA ønskede bl.a., at Taliban skulle slå hånden af al-Qaida. Al-Qaida er dog fortsat tæt knyttet til Taliban, oprørsgruppen Haqqani-netværket og terrorgruppen Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP). Al-Qaida støtter Talibans oprørskamp med rådgivning, våben og kamptræning. Al-Qaida i Afghanistan har evnet at rekruttere nye medlemmer, men al-Qaidas støtte er fortsat af begrænset betydning for oprørskampen i landet. Kampen mod Vesten er stadig en hjørnesten i gruppens ideologi, hvorfor den har fokus på planlægning af angreb mod vestlige mål.

Afghanistan og Pakistan er hjemsted for mange militante islamistiske grupperinger. Blandt dem er Islamisk Stat, som i området kalder sig Islamisk Stat i Khorasan-Provinsen (ISKP). Gruppen står stærkt i dele af provinserne Nangahar og Kunar i det østlige Afghanistan. Den er også aktiv i det nordlige Afghanistan og gennemfører spektakulære angreb især i Kabul og Jalalabad. ISKP har stået bag flere angreb på shiamuslimer for at give konflikten i Afghanistan en etnisk/religiøs dimension. USA, de afghanske regeringsstyrker og Taliban bekæmper ISKP, som har haft vanskeligt ved at udvide sine operationsområder. Sammenbruddet i forhandlingerne mellem USA og Taliban kan mindske antallet af utilfredse oprørere, som forlader Taliban til fordel for ISKP. Det gør det sandsynligvis vanskeligere for ISKP at øge sin indflydelse i Afghanistan, men svækker ikke oprørsgruppen nævneværdigt i dens kerneområde i det østlige Afghanistan. ISKP modtager sandsynligvis en vis økonomisk støtte fra private donorer i Golfstaterne og fra den pakistanske efterretningstjeneste (Inter-Services Intelligence, ISI). Støtten fra ISI er muligvis betaling for, at ISKP ikke gennemfører angreb i Pakistan.

Definitioner

For at lette læsningen af risikovurderingen følger her en kort beskrivelse af de særlige formuleringer, som FE anvender i efterretningsanalyser.

Det er kun sjældent, at en efterretningstjeneste kan give en vurdering, uden at der er elementer af usikkerhed i den. Derfor forsøger analytikerne at gøre det klart for læserne, hvor sikre de er i deres vurderinger. Det sker ved, at de udtrykker sig på en standardiseret måde og bruger de samme vendinger, når de vil give udtryk for den samme grad af sandsynlighed, især ved centrale vurderinger.

FE bruger fem sandsynlighedsgrader og følgende faste formuleringer, som her er anbragt på en skala:

Skalaen måler ikke præcise forskelle. Den fortæller blot, om noget er mere eller mindre sandsynligt end noget andet. Eller sagt på en anden måde: Denne skala viser, om analytikerne vurderer, at deres sikkerhed ligger tættere på f.eks. 25 % end 50 %. På denne måde forsøger de at opnå en bedre overensstemmelse mellem deres formuleringer og læsernes opfattelser.

Selv om formuleringernes sproglige form altid kan diskuteres, er de med til at give læseren en mere præcis information. Definitionerne af de særlige formuleringer, der er anvendt i Efterretningsmæssig Risikovurdering, er anført nedenfor.

Varslingshorisont

Få måneder:	Meget kort sigt
0-2 år:	Kort sigt
2-5 år:	Mellemlangt sigt
5-10 år:	Langt sigt
Over 10 år:	Meget langt sigt

Billedfortegnelse

Forsiden Collage ved Anders Giversen
Sammensat af billeder fra side 13, 27, 46. Samt:
Civile ledes væk under det omfattende terrorangreb i Nairobi, januar 2019, *Dai Kurokawa/EPA/Ritzau Scanpix*
Inspektionsskibet Knud Rasmussen bryder is ved Grønland, *Forsvaret*

Side 10 De danske orlogsskibe Vædderen og Knud Rasmussen ved Grønland, *Forsvaret*

Side 12 Kommercielt satellitbillede af den russiske flybase Nagurskoye*, WorldView 1 © 2019 MAXAR*

Side 17 Kinesisk helikopter i Arktis, *Zhang Jiansong/Xinhua/Ritzau Scanpix*

Side 18 Præsident Putin omgivet af generaler på testcentret i Akhtubinsk 14. maj 2014
Alexey Nikolsky/AFP/Ritzau Scanpix

Side 20 Russisk krydsermissil med NATO-betegnelsen SSC-8 Screwdriver, *Sergei Chirikov/EPA/Ritzau Scanpix*

Side 27 Præsident Xi Jinping ved pressebriefingen til Second Belt and Road Forum den 27. april 2019
Wang Zhao/AFP/Ritzau Scanpix

Side 31 Advarselssedler sat op i forbindelse med cyberangreb mod Hydro, *Terje Pedersen/AFP/Ritzau Scanpix*

Side 37 Pansret politibil foran retsbygningen i Bruxelles, januar 2019, i forbindelse med retssagen mod Mehdi Nemmouche, der blev dømt for at stå bag et terrorangreb*, Thys/AFP/Ritzau Scanpix*

Side 39 I april 2019 udførte militante islamister et omfattende terrorangreb i Sri Lanka, hvor både hoteller og kirker blev ramt, *AFP/Ritzau Scanpix*

Side 41 Al-Hol-lejren i det nordlige Syrien, *Giuseppe Cacace/AFP/Ritzau Scanpix*

Side 43 Iransk patruljebåd i Hormuzstrædet, *Atta Kenare/AFP/Ritzau Scanpix*

Side 46 Forsidebillede fra det iranske dagblad Sazandegi, som viser Irans præsident, Hassan Rouhani, og USA's præsident, Donald Trump, *Abedin Taherkenareh/Epa-Efe/Ritzau Scanpix*

Side 51 Migranter i Niger på vej nordpå mod Sahara og videre mod Libyen, Algeriet og Europa
Ali Abdou/AFP/Ritzau Scanpix

Side 54 Rusland forsøger at spille en nøglerolle i forhandlingerne om Afghanistan. Her forlader Talibans chef-forhandler, Mullah Abdul Ghani Baradar, et konferencecenter i Moskva efter samtaler med en delegation af afghanske politikere den 30. maj 2019, *Evgenia Novozhenina/Reuters/Ritzau Scanpix*

Forsvarets Efterretningstjeneste
Kastellet 30
2100 København Ø

Telefon: 3332 5566
www.fe-ddis.dk
www.cfcs.dk

ISSN 1604-4436